

100
T.C. CUMHURİYETİN 100. YILINDA

Cumhuriyetin 100. yılında

Tıp Dalları Tarihçesi

Editörler

Dr. Cengiz Yakıncı

Dr. Lokman H. Tanrıverdi

Dr. Mehmet Ali Erkurt

Dr. Fevzi Altuntaş

Dr. Tuğçe Nur Yiğenoğlu

NOBEL TIP
KİTABEVLERİ

Cumhuriyetin 100. yılında

Tıp Dallarını Tarihçesi

Editörler

Dr. Cengiz Yakıncı

Dr. Lokman H. Tanrıverdi

Dr. Mehmet Ali Erkurt

Dr. Fevzi Altuntaş

Dr. Tuğçe Nur Yiğenoğlu

NOBEL TIP KİTABELLERİ

© 2023 Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti.

Tıp Dalları Tarihçesi

Editörler

Dr. Cengiz Yakıncı
Dr. Lokman H. Tanrıverdi
Dr. Mehmet Ali Erkurt
Dr. Fevzi Altuntaş
Dr. Tuğçe Nur Yiğenoğlu

ISBN: 978-605-335-844-2

5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası hükümleri gereğince herhangi bir bölümü, resmi veya yazısı, yazarların ve yayıncısının yazılı izni alınmadan tekrarlanamaz, basılamaz, kopyası çıkarılamaz, fotokopisi alınmaz veya kopya anlamı taşıyabilecek hiçbir işlem yapılamaz.

NOBEL TIP KİTABEVLERİ TİC. LTD. ŞTİ.

www.nobeltip.com

Millet Cad. No: 111 Çapa-İstanbul
Tel : (0212) 632 83 33
E-posta : destek@nobelip.com

DAĞITIM

Tel : (0212) 771 52 11 - (0212) 771 33 09
E-posta : hasannazli@nobelip.com

Yayımcı : Nobel Tıp Kitabevleri Tic. Ltd. Şti.
Millet Cad. No:111 34104 Fatih-İstanbul

Yayımcı Sertifika No : 50192

Baskı / Cilt : Göktuğ Ofset Yayıncılık Matbacılık Tic. Ltd. Şti
Zübeyde Hanım Mah. Sedef Cad. No : 1
İskitler-Altındağ / Ankara

Matbaa Sertifika No : 47538

Düzeltili : Zehra Apiş

Sayfa Tasarımı - Düzenleme : Kerem Acar, Hakkı Çakır

Kapak Tasarım : Şule Özdonakalan

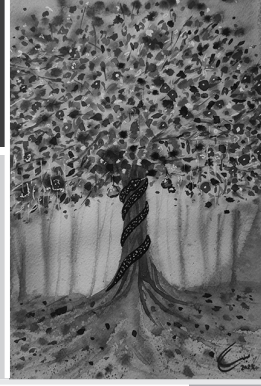
Baskı Tarihi : Aralık 2023 - İstanbul

katkılarıyla

Her hakkı Dr. Cengiz Yakıncı ve Dr. Lokman H. Tanrıverdi'ye aittir.

TAKDİM

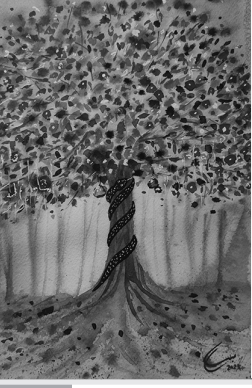

Tıbbın bir bilim dalı olarak diğer bilimlerden en önemli ayrıcalığı, onun konusunun insan olmasıdır. İnsan, çok erken tarihlerden itibaren, çeşitli sebeplerle, örneğin beslenme, beslenmenin doğurduğu sorunlar ve yaşam koşulları sebebiyle karşılaştığı zorluklar dolayısıyla, vücudunun yapısını, işleyişini, fonksiyonlardaki bozuklukları ve söz konusu şikayetlerini nasıl düzeltebileceğini öğrenmek zorunluluğunu hissetmiştir. Ancak diğer bilimsel konulardan farklı olarak, tıp bilimi, herhangi bir bilim dalının olguları, örneğin, fizik, kimya ya da astronomideki olgular şeklinde mütalaa edilip değerlendirilemez. Çünkü tıbbın konusu, doğadaki herhangi bir varlıktan çok farklı olan insan ve insan insan hayatıyla ilgilidir.

Ayrıca, biz biliyoruz ki, hekim görevini yaparken, insanın düşünen bir varlık olduğunu göz önünde bulundurur; bulundurmalıdır ve tıbbın tarihi seyri içinde zaman zaman insanın bu ayrıcalıklı durumu dile getirilmiştir. Bu ayrıcalığı en erken dile getiren Hippokrates'tir. Onun da belirttiği gibi, insanı biyolojik bir varlık olarak değerlendirmek, onu anlamak ve gerektiğinde tedavi edebilmek için yeterli değildir. Bunun en açık ve seçik delili birçok hekimin aynı zamanda filozoftur. Ancak, tıbbın bir bilim dalı olarak ayrıcalığını en güzel ifade eden Türk filozof ve hekimi İbni Sina'dır. O, hekimliğin sadece bilim adamı olma anlamına gelmediğini, çok daha farklı bir meslek olduğunu şu sözleriyle ifade etmiştir: 'Bütün hekimler filozof, bütün filozoflar hekim olmalıdır.'

Bu eserin yazarları, yazılarıyla konuyla ilgili Cumhuriyet dönemi bilimsel araştırmalarını bize tanıtırken, bir asırlık dönemde, insan ve insane sağlığı adına hekimlerimizin yaptığı hizmetleri dile getirmiş; bize Cumhuriyet döneminde, ülkemizde tıp adına yapılan çalışmaları tanıtmışlardır. Dolayısıyla, Türkiye Cumhuriyetinde tıp adına yapılan çalışmaları değerlendirerek, bu ülkede insan ve insan sağlığına ne kadar önem verildiğini de dile getirmişlerdir. Umarım ki, bundan sonraki yıllarda da bu başarılı çalışmalar, artarak devam edecektir.

Prof. Dr. Esin KÂHYA
Emekli Öğretim Üyesi

TAKDİM

Türkiye Cumhuriyeti'nin 100. yılında tıpta bilim dallarının yurdumuzda kuruluş ve gelişmesini içeren bu kitabı bilim dünyasına kazandırmanın gururunu yaşıyoruz. Ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün özlü sözleri bizlere her zaman rehber olmuş ve toplumumuza ışık tutmuştur. Çağdaş uygarlık seviyesine çıkmak için izlenecek yolun hep ilim ve fen olduğunu vurgulamıştır. Türk Tarih Kurumunun merkez binasında Atatürk'ün "Tarih yazmak tarih yapmak kadar önemlidir." sözü bizlere bilim dallarının tarihini yazmamızın önemli olacağı heyecanını yaşatmıştır. Atamızın "Türk çocuğu ecdadını tanıdıkça daha büyük işler yapmak için kendinde kuvvet bulacaktır" sözü bizlere ışık tutmuştur. Tıp ve diş hekimliği alanlarında farklı disiplinlerdeki uzmanların yazdığı bölümlerden oluşan bu tarih kitabımız ile Cumhuriyet'imizin 100. yılını kutlamak ve Atamıza şükranlarımızı iletmeyi amaçladık. Tıp bilim dallarının tarihini içeren bir kitabın maalesef günümüze kadar yazılmamış olmasına üzüldüğümüzü belirtmek isteriz. Kitabımız, yurdumuzda farklı bilim dallarının kuruluşunda hizmet veren ve gelişmesinde öncü olan bilim insanlarına yer vererek tarihi bilgileri içeren alanında ilk eser özelliğini taşıması açısından da önem taşımaktadır.

Tıpta hastalıkların çok erken yıllara dayandığı ve tedavi uygulamalarının da insanlık tarihi kadar eski olduğu bilinmektedir. Mısır'daki papirüsler, Mezopotamya'daki çivi yazısı ile yazılmış kil tabletler tıp ve diş hekimliği alanındaki ilk tarihi bilgilerimizin başlangıcını sağlamıştır. Arkasından bilgilerimiz önce el yazması sonra basılı kitaplarla artmıştır. Yıllar içerisinde tıp ve diş hekimliği alanındaki gelişmeler çeşitli bilim dallarının oluşmasında rol oynamıştır. Kitabımızda dünyadaki bilim dalları tarihçesine özet niteliğinde yer verilmiştir. Ancak kilometre taşları gibi rol oynayan bazı bilim insanları ile önemli gelişmeler aktarılmıştır. Daha çok yurdumuzdaki bilim dallarının kuruluşu ve gelişmeler daha geniş kapsamlı olarak yazılmıştır. Bilim dallarının yurdumuzdaki kuruluş tarihlerinin unutulmadan gençlere aktarılması istenmiştir. Genç kuşakların köklerini bilerek çalışmalarının Atamızın söylediği gibi daha büyük işler yapmalarında ve daha güzel eserler üretmelerinde örnek olacağı düşüncesindeyiz. Genç doktorların özellikle branş seçimlerinde seçecekleri dalların tarihçesini bilmelerinin onlara gelecekte beklediklerini ve umutlarını arttıracakları düşüncesindeyiz. Çünkü geçmişin bilmenin yararı daha güvenli bir gelecek için gereklidir. Tarih bilinci, bu zamanlara nasıl geldiğini bilmemizde ve ilerlememizde önemli unsurdur.

Bu kitapta ayrıca bilim dallarıyla ilgili özlü sözlere, anekdotlara, anılara ve doğru bilinen yanlışlar ile bazı tarihi yansıtabilecek resimlere de yer verilmiş olmasının kitaba bir zenginlik kattığı düşüncesindeyim.

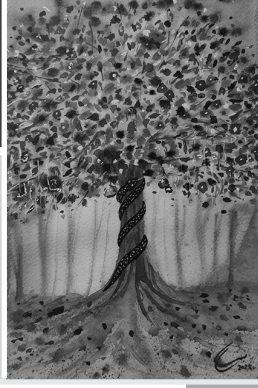
Kitapta mümkün olduğu kadar ifade birliği sağlanmaya çalışılmıştır. Özverili çalışmaya rağmen gözden kaçan hatalar için siz okuyucularımızın hoş göreceğini umuyoruz.

Kitabın editörlerinden Dr. Cengiz Yakıncı ve Dr. Lokman H. Tanrıverdi'ye, kitabın basılmasında Nobel Tıp Yayınevinin değerli yönetici ve çalışanlarına teşekkür ederiz. Bu eserin yararlı bir kaynak olmasını dilerim.

Saygılarımla.

Prof. Dr. Zeynep MISIRLIGİL

ÖNSÖZ

Saygıdeğer Okuyucular,

Cumhuriyetimizin 100. yıl dönümünde, 61 bölümden oluşan “Tıp Dallarını Tarihçesi” adlı kitabımızla karşınızdayız. Bu özel dönemde sizlere, tıp bilim dallarının uzun ve anlamlı yolculuğunu aktarmaktan gurur duyuyoruz.

Tıp, insanlığın tarih boyunca en büyük zorluklarından biri olan hastalıklarla mücadelesindeki en önemli silahı olmuştur. Bu kitap, geçmişten günümüze uzanan tıp bilim dallarının tarihçesini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Türkiye’nin Cumhuriyet dönemi boyunca sağlık alanındaki gelişimleri, bilimsel ilerlemeleri ve tıp eğitiminin dönüşümünü ele alan bu eser, ülkemizin modernleşme sürecine katkı sağlayan değerli bilgilerle doludur. Kitaptaki bölüm sıralaması bölüm adlarına göre A’dan Z’ye yapılmıştır.

Kitabımızda yer alan özlü sözler, anekdotlar ve bilimsel yanılgılar, tıp biliminin insan hikâyelerine dokunduğu ve insana dair yönlerini ön plana çıkaran önemli unsurlardır. Bu metinler, tıp biliminin sadece bir araştırma alanı olmadığını, aynı zamanda insan hayatına ve deneyimine derinlemesine etki eden bir disiplin olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, gururla ifade edebiliriz ki, bu kitapta bazı bölümler tarihçeleri ilk defa yazılan bilgileri içermektedir. Bu, kitabımızın benzersiz ve değerli bir kaynak olduğunun kanıtıdır. Uzmanlarımızın titiz çalışmaları ve tarihçelerin ortaya çıkarılması sürecinde gösterdikleri özveri, bu eseri zenginleştiren en değerli unsurlardan biridir. Kitabın adıyla oluşturulan video kanalına arka kapaktaki karekodla ulaşabilirsiniz. Burada yazarlarımız kendini tanıtmakta ve yazarı oldukları bölümle ilgili açıklamalarda bulunmaktadır.

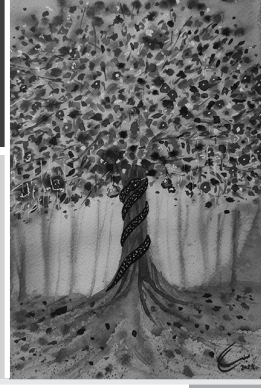
Kitabımızın hazırlanmasında emeği geçen herkesi buradan gönülden tebrik ediyor ve teşekkür ediyoruz. Editörlerimiz, yazarlarımız ve diğer tüm destekçilerimiz, bu eseri hayata geçirmek için gece gündüz çalıştılar ve bu değerli eseri siz değerli okuyucularımızla buluşturabilmek için çaba gösterdiler.

Son olarak, umuyoruz ki “Tıp Dallarını Tarihçesi” adlı bu kitabımız, sizlere tıp biliminin geçmişteki köklerinden günümüzdeki gelişimlere uzanan bir pencere açacak ve sağlık alanında yapılan büyük çabaların ne kadar değerli olduğunu hatırlatacaktır.

Daha iyiye... Daha güzele...

Prof. Dr. Cengiz YAKINCI
Dr. Öğr. Üyesi Lokman H. TANRIVERDİ

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1	Prof. Dr. Ayfer Gür GÜVEN	
Prof. Dr. Sarper YILMAZ		Prof. Dr. Faruk İNCECİK	
1. Acil Tıp Tarihi	5	Prof. Dr. Hakan POYRAZOĞLU	
Prof. Dr. Cuma YILDIRIM		Prof. Dr. Hasan ÖZEN	
2. Adli Tıp Tarihi	15	Doç. Dr. Şükrü GÜNGÖR	
Prof. Dr. Gürol CANTÜRK		Doç. Dr. Seda TOPÇU	
3. Aile Hekimliği Tarihi	25	Prof. Dr. Nilgün KÜLTÜRSAY	
Prof. Dr. M. Mümtaz MAZICIOĞLU		13. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Tarihi	159
4. Alerji Tarihi	37	Prof. Dr. Füsün Çetin ÇUHADAROĞLU	
Prof. Dr. Zeynep MISIRLIGİL		14. Deri ve Zührevi Hastalıkları Tarihi	169
5. Anatomi Tarihi	51	Prof. Dr. Ülker GÜL	
Prof. Dr. Ozan TURAMANLAR		15. Diş Hekimliği Tarihi	183
6. Anesteziyoloji ve Reanimasyon Tarihi	61	Op. Dr. Mehmet Selçuk MISIRLIGİL	
Uzm. Dr. Haluk GÜMÜŞ		Prof. Dr. Aykut MISIRLIGİL	
7. Beyin ve Sinir Cerrahisi Tarihi	71	16. Eczacılık Tarihi	195
Prof. Dr. Sait NADERİ		Prof. Dr. Türkan YURDUN	
8. Biyofizik Tarihi	81	Prof. Dr. Emre DÖLEN	
Prof. Dr. Nuhan PURALI		17. Endokrinoloji Tarihi	209
9. Biyoistatistik Tarihi	89	Prof. Dr. Mustafa CESUR	
Prof. Dr. Nural BEKİROĞLU		18. Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Tarihi	227
10. Çocuk Cerrahisi Tarihi	103	Prof. Dr. Recep ÖZTÜRK	
Prof. Dr. S. N. Cenk BÜYÜKÜNAL		19. Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Tarihi	243
11. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Tarihi	119	Dr. Öğr. Üyesi Ebru YILMAZ	
Prof. Dr. Emin ÜNÜVAR		Prof. Dr. Teoman AYDIN	
12. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları 18 Yan Dal Tarihi	133	20. Fizyoloji Tarihi	255
Prof. Dr. Can Demir KARACAN		Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK	
Prof. Dr. Nihat SAPAN		21. Gastroenteroloji Tarihi	265
Prof. Dr. İhsan ESEN		Prof. Dr. Dilek OĞUZ	
Doç. Dr. Soner Sertan KARA		22. Genel Cerrahi Tarihi	275
Prof. Dr. Orhan DERMAN		Doç. Dr. Yusuf Murat BAĞ	
Prof. Dr. Derya Gümüş DOĞAN		Prof. Dr. Cüneyt KAYAALP	
Doç. Dr. Hatice MUTLU		23. Geriatri Tarihi	289
Prof. Dr. H. Uğur ÖZÇELİK		Prof. Dr. Ü. Deniz Suna ERDİNÇLER	
Prof. Dr. Nevin YALMAN		24. Göğüs Cerrahisi Tarihi	293
Prof. Dr. Aydan İKİNCİOĞULLARI		Prof. Dr. Hakkı ULUTAŞ	
Prof. Dr. Osman BAŞPINAR		25. Göğüs Hastalıkları Tarihi	301
Prof. Dr. Fatih Süheyl EZGÜ		Prof. Dr. Mehmet KARADAĞ	

26. Göz Hastalıkları Tarihçesi	317
Prof. Dr. Süleyman KAYNAK Prof. Dr. Reha ERSÖZ Prof. Dr. Osman Şevki ARSLAN Prof. Dr. Belgin İZGİ Doç. Dr. Doğan CEYHAN	
27. Halk Sağlığı Tarihçesi	327
Prof. Dr. Zafer ÖZTEK	
28. Hava ve Uzay Hekimliği Tarihçesi	339
Doç. Dr. Nazım ATA Dr. Öğr. Üyesi Şükrü Hakan GÜNDÜZ	
29. Hematoloji Tarihçesi	349
Prof. Dr. Mustafa ÇETİNER	
30. Hemşirelik Tarihçesi	357
Prof. Dr. Ayla Bayık TEMEL Prof. Dr. İsmet EŞER	
31. Histoloji ve Embriyoloji Tarihçesi	373
Prof. Dr. Yiğit UYANIKGİL	
32. İç Hastalıkları Tarihçesi	385
Doç. Dr. Gülali AKTAŞ	
33. İmmünoloji Tarihçesi	395
Prof. Dr. Deniz N. ÇAĞDAŞ AYVAZ	
34. Kadın Hastalıkları ve Doğum Tarihçesi	415
Prof. Dr. Murat YAYLA	
35. Kalp ve Damar Cerrahisi Tarihçesi	431
Prof. Dr. Nilgün BOZBUĞA	
36. Kardiyoloji Tarihçesi	443
Prof. Dr. Ahmet Bilge SÖZEN	
37. Kulak Burun Boğaz Hastalıkları Tarihçesi	449
Op. Dr. Ümit EVRAN	
38. Metabolizma Tarihçesi	461
Prof. Dr. Fatih Süheyl EZGÜ	
39. Nefroloji Tarihçesi	467
Doç. Dr. Mümtaz YILMAZ Prof. Dr. Ali BAŞÇI	
40. Nöroloji Tarihçesi	477
Prof. Dr. Dursun KIRBAŞ	
41. Nükleer Tıp Tarihçesi	499
Prof. Dr. Neşe İlgin KARABACAK	
42. Ortopedi ve Travmatoloji Tarihçesi	509
Prof. Dr. İrfan ESENKAYA	
43. Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Tarihçesi	527
Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM	
44. Radyasyon Onkolojisi Tarihçesi	553
Doç. Dr. Şimay GÜROCAK	
45. Radyoloji Tarihçesi	563
Prof. Dr. Cihat Çınar BAŞEKİM Doç. Dr. Murat BAYKARA	
46. Romatoloji Tarihçesi	571
Doç. Dr. Servet YOLBAŞ	
47. Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Tarihçesi	581
Prof. Dr. Vahdet GÜL	
48. Spor Hekimliği Tarihçesi	591
Prof. Dr. Emin ERGEN	
49. Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Tarihçesi	603
Prof. Dr. Akın Savaş TOKLU	
50. Tıbbi Biyokimya Tarihçesi	615
Prof. Dr. Münire HACİBEKİROĞLU	
51. Tıbbi Biyoloji Tarihçesi	629
Prof. Dr. Şükriye AYTER	
52. Tıbbi Ekoloji ve Hidroklimatoloji Tarihçesi	637
Prof. Dr. Nergis ERDOĞAN	
53. Tıbbi Farmakoloji Tarihçesi	651
Prof. Dr. Mehmet MELLİ	
54. Tıbbi Genetik Tarihçesi	661
Dr. Öğr. Üyesi Maide BARIŞ Prof. Dr. Şükrü ÖZTÜRK	
55. Tıbbi Mikrobiyoloji Tarihçesi	669
Doç. Dr. Yücel DUMAN Prof. Dr. Mustafa SAMASTI	
56. Tıbbi Onkoloji Tarihçesi	679
Prof. Dr. Mahmut GÜMÜŞ Uzm. Dr. Tuba Baydaş	
57. Tıbbi Patoloji Tarihçesi	687
Prof. Dr. Kutsal YÖRÜKOĞLU	
58. Tıp Bilişimi Tarihçesi	701
Prof. Dr. Nilgün BOZBUĞA	
59. Tıp Eğitimi Tarihçesi	713
Prof. Dr. Melih ELÇİN Prof. Dr. Berna MÜSAL	
60. Tıp Tarihi ve Etik Tarihçesi	721
Dr. Çağrı Zeybek ÜNSAL Dr. Sevim COŞKUN Prof. Dr. Nüket BÜKEN	
61. Üroloji Tarihçesi	741
Prof. Dr. Rauf Taner DİVRİK	

YAZARLAR*

Gülali AKTAŞ, Doç. Dr.
BAİBÜ Tıp Fakültesi İç Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7306-5233
aliaktas@ibu.edu.tr

Osman Şevki Arslan, Prof. Dr.
İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları Anabilim Dalı (E),
Demiroğlu Bilim Üniversitesi Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
Grup Florence Nightingale İstanbul Hastanesi
Göz Hastalıkları Kliniği
ORCID: 0000-0001-6359-4799
osmansevkiarslan@gmail.com

Nazım ATA, Doç. Dr.
Uçucu Sağlığı Araştırma ve
Eğitim Merkezi Başkanlığı Eskişehir
ORCID: 0000-0002-7200-3003
doktornazim@yahoo.com

Teoman AYDIN, Prof. Dr.
Bezmialem Vakıf Üniversitesi Tıp Fakültesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0902-6771
drteomanaydin@gmail.com

Şükriye AYTER, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji (E) ve
TOBB ETÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1552-8804
sayter@hacettepe.edu.tr
sayter@etu.edu.tr

Yusuf Murat BAĞ, Doç. Dr.
SBÜ Ankara Sağlık Uygulama ve Araştırma Merkezi
Genel Cerrahi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0159-9356
yusufmuratbag@hotmail.com

Maide BARIŞ, Dr. Öğr. Üyesi
MÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7445-4599
maide.baris@marmara.edu.tr

Ali BAŞÇI, Prof. Dr.
EÜ Tıp Fakültesi Nefroloji Bilim Dalı
ali.basci@gmail.com

Cihat Çınar BAŞEKİM, Prof. Dr.
Acıbadem Ataşehir Hastanesi Radyoloji Kliniği
ORCID: 0000-0002-3954-9602
cinarbasekim@yahoo.com

Osman BAŞPINAR, Prof. Dr.
GAÜN Tıp Fakültesi Çocuk Kardiyolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-9307-0344
osmanbaspinar@hotmail.com

Tuba Baydaş, Uzm. Dr.
Göztepe Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi
Onkoloji Kliniği
ORCID: 0000-0001-7336-4647
tuba.baydas@gmail.com

Murat BAYKARA, Doç. Dr.
Haydarpaşa Numune Hastanesi Radyoloji Kliniği
ORCID: 0000-0003-2588-9013
muratbaykara@hotmail.com

Nural BEKİROĞLU, Prof. Dr.
MÜ Tıp Fakültesi Biyoistatistik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-6471-6612
nural@marmara.edu.tr

Nilgün BOZBUĞA, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
Kalp ve Damar Cerrahisi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4401-5250
nilgun.bozbuga@istanbul.edu.tr

*Yazar isimleri soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

Nuket Örnek BÜKEN, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9166-6569
nuketbuken@hacettepe.edu.tr

S.N Cenk BÜYÜKÜNAL, Prof. Dr.

FRCS(hon),FEAPU,FEAPS,FEPS(hon)
İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Çocuk Cerrahisi Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0001-6747-601X
buyukunalc@gmail.com

Gürol CANTÜRK, Prof. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi Adli Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-3720-3963
gurolcanturk@yahoo.com

Mustafa CESUR, Prof. Dr.

YİÜ Tıp Fakültesi Endokrinoloji ve
Metabolizma Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-1029-2604
drcesur@yahoo.com

Doğan CEYHAN, Doç. Dr.

Güven Çayyolu Cerrahi Tıp Merkezi
ORCID: 0000-0003-4984-7459
doganceyhan@yahoo.com

Sevim COŞKUN, Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4509-404X
sevimcoskun@hacettepe.edu.tr

Deniz N. Çağdaş AYVAZ, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Çocuk İmmünoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-2213-4627
deniz.ayvaz@hacettepe.edu.tr

Mustafa ÇETİNER, Prof. Dr.

MA Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi
Hematoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-5903-8973
mustafa.cetiner@acibadem.com.tr

Füsün Çetin ÇUHADAROĞLU, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve
Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-6088-0308
fusunc@hacettepe.edu.tr

Orhan DERMAN, Prof. Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Ergen Sağlığı Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4618-1110
oderman@hacettepe.edu.tr

Rauf Taner DİVRİK, Prof. Dr.

Serbest Hekim (E)
ORCID: 0000-0003-1172-9246
t.divrik@gmail.com

Derya Gümüş DOĞAN, Prof. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Gelişimsel Pediatri Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1587-9639
deryagumus@yahoo.com

Emre DÖLEN, Prof. Dr.

MÜ Eczacılık Fakültesi
Analitik Kimya Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-3670-3627
emredolen@gmail.com

Yücel DUMAN, Doç. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-9090-2096
yucel.duman@inonu.edu.tr

Melih ELÇİN, Prof. Dr.

Springfield College School of Health Sciences
ORCID: 0000-0002-1652-906X
melcin@springfieldcollege.edu

Ü. Deniz Suna ERDİNÇLER, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Geriatri Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1208-4750
denizsuna.erdinciler@gmail.com

Nergis Erdoğan, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Tıbbi Ekoloji ve
Hidroklimatoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9674-8547
nerdogan@istanbul.edu.tr

Emin ERGEN, Prof. Dr.

Haliç Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi
ORCID: 0000-0002-3237-9196
eminergen@halic.edu.tr

T. Reha ERSÖZ, Prof. Dr.

ÇÜ Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Anabilim Dalı (E)
Özel Sevgi Göz Merkezi
ORCID: 0009-0001-7034-2335
reha@ersoz.org

İhsan ESEN, Prof. Dr.

FÜ Tıp Fakültesi Çocuk Endokrinolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1700-6778
esen_ihsan@yahoo.com

İrfan ESENKAYA, Prof. Dr.

SANTE Tıp Merkezi (E) İstanbul
ORCID: 0000-0002-7321-0012
iesenkaya@hotmail.com

İsmet EŞER, Prof. Dr.

EÜ Hemşirelik Fakültesi
Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı (E)
Demiroğlu Bilim Üniversitesi
Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu
Hemşirelik Esasları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-6563-6822
iseser54@yahoo.com

Ümit EVRAN, Op. Dr.

KBB Uzmanı (E)
ORCID: 0000-0003-1379-0155
umitevran@yahoo.com

Fatih Süheyl EZGÜ, Prof. Dr.

GÜ Tıp Fakültesi Çocuk Beslenme ve
Metabolizma Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9497-3118
fezgu@gazi.edu.tr

Ülker GÜL, Prof. Dr.

SBÜ Gülhane Tıp Fakültesi Deri ve
Zührevi Hastalıklar Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4203-7998
ulkerkul@yahoo.com

Vahdet GÜL, Prof. Dr.

Ankara Özel Ortadoğu İncek
Fizik Tedavi Hastanesi Psikiyatri Bölümü
ORCID: 0000-0002-4214-7487
vgul@erzincan.edu.tr

Haluk GÜMÜŞ, Uzm. Dr.

Dışkapı Yıldırım Beyazıt EAH
Anesteziyoloji ve Reanimasyon Kliniği Şefi (E)
ORCID: 0000-0002-2624-2273
hgumus03@gmail.com

Mahmut Gümüş, Prof. Dr.

İMÜ Göztepe Süleyman Yalçın Şehir Hastanesi
ORCID: 0000-0003-3550-9993
mgumus@superonline.com

Şükrü Hakan GÜNDÜZ, Dr. Öğr. Üyesi

SBÜ Savunma Sağlık Bilimleri Enstitüsü
Hava ve Uzay Hekimliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8912-3549
sukruhakan74@gmail.com

Şükrü GÜNGÖR, Doç. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Çocuk Gastroenterolojisi,
Hepatoloji ve Beslenme Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0433-5970
sukru.gungor@yahoo.com

Şimay GÜROCAK, Doç. Dr.

SBÜ Tıp Fakültesi Çam ve Sakura Şehir Hastanesi
Radyasyon Onkolojisi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-3707-5183
simaygurocak@yahoo.com

Ayfer Gür GÜVEN, Prof. Dr.

AKDÜ Tıp Fakültesi Çocuk Nefrolojisi Bilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-4354-1400
gur@akdeniz.edu.tr

Münire HACİBEKİROĞLU, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı (E)
Haliç Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi -Avclar Hospital
ORCID: 0000-0001-5977-9600
mhacibekiroglu@gmail.com

K. Aydan İKİNCİOĞULLARI, Prof. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi
Çocuk İmmünolojisi ve Alerji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1145-0843
aydan@mac.com

Faruk İNCECİK, Prof. Dr.

ÇÜ Tıp Fakültesi Çocuk Nörolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1901-910X
fincecik@cu.edu.tr

Belgin İZGİ, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-1074-3612
bizgi@istanbul.edu.tr

Soner Sertan KARA, Doç. Dr.

ADÜ Tıp Fakültesi
Çocuk Enfeksiyon Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8129-6063
drsoner@yahoo.com

Neşe İlgın KARABACAK, Prof. Dr.

GÜ Tıp Fakültesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9022-3053
nesekarabacak@gmail.com

Can Demir KARACAN, Prof. Dr.

AYBÜ Tıp Fakültesi Çocuk Acil Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5301-8106
candecan@hotmail.com

Mehmet KARADAĞ, Prof. Dr.

BUÜ Tıp Fakültesi
Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-9027-1132
karadag@uludag.edu.tr

Cüneyt KAYAALP, Prof. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Genel Cerrahi Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-4567-2998
cuneytkayaalp@hotmail.com

Süleyman KAYNAK, Prof. Dr.

Tınaztepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Göz Hastalıkları Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5587-7238
skaynak@retina-gm.com

Dursun KIRBAŞ, Prof. Dr.

İstinye Üniversitesi Medicalpark
Gaziosmanpaşa Hastanesi Nöroloji Bölümü
ORCID: 0000-0002-7113-8504
drkiras@gmail.com

Nilgün KÜLTÜRSAY, Prof. Dr.

EÜ Tıp Fakültesi Yenidoğan Bilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-0867-1514
nilgunkultursay@gmail.com

M. Mümtaz MAZICIOĞLU, Prof. Dr.

ERÜ Tıp Fakültesi
Aile Hekimliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-6458-2906
mumtaz33@hotmail.com

Mehmet MELLİ, Prof. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Farmakoloji Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-4989-2743
melli@medicine.ankara.edu.tr

Aykut MISIRLIGİL, Prof. Dr.

AÜ Dış Hekimliği Fakültesi
Mikrobiyoloji Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0009-0001-3988-6510
misirligil@gmail.com

Mehmet Selçuk MISIRLIGİL, Op. Dr.

SBÜ Dr. Abdurrahman Yurtaslan Ankara Onkoloji EAH
ORCID: 0000-0002-8494-7757
smisirligil@gmail.com

Zeynep MISIRLIGİL, Prof. Dr.

İstinye Üniversitesi Tıp Fakültesi
İmmünoloji ve Alerjik Hastalıklar Bölümü
Ankara Liv Hastanesi
ORCID: 0000-0003-4624-4579
drmisirli@gmail.com

Berna MUSAL, Prof. Dr.

İEÜ Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2688-8357
berna.musal@ieu.edu.tr

Hatice MUTLU, Doç. Dr.

AÜ Tıp Fakültesi
Çocuk Genetik Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-5624-3878
hmalbayrak@ankara.edu.tr

Sait NADERİ, Prof. Dr.

İstanbul SN Beyin Omurga Merkezi (E)
Nöroşirürji Uzmanı
ORCID: 0000-0002-6784-4270
saitnaderi@yahoo.com

Dilek OĞUZ, Prof. Dr.

ÇOMÜ Tıp Fakültesi Gastroenteroloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-0634-6347
dilek.oguz@comu.edu.tr

H. Uğur ÖZÇELİK, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi
Çocuk Göğüs Hastalıkları Bilim Dalı
ORCID: 0000-0003-1587-5216
uozcelik@hacettepe.edu.tr

Hasan ÖZEN, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi Çocuk Gastroenteroloji,
Hepatoloji ve Beslenme Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2349-1602
hasozen@yahoo.com

Zafer ÖZTEK, Prof. Dr.
Maltepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Halk Sağlığı Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-9025-2129
zoztek@hotmail.com

Levent ÖZTÜRK, Prof. Dr.
TÜ Tıp Fakültesi Fizyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0182-3960
leventozturk@trakya.edu.tr

Recep ÖZTÜRK, Prof. Dr.
İstanbul Medipol Üniversitesi Tıp Fakültesi
Enfeksiyon Hastalıkları ve Klinik Mikrobiyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2623-7212
rozturk@medipol.edu.tr

Şükrü ÖZTÜRK, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Tıbbi Genetik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8809-7462
sozturk@istanbul.edu.tr

M. Hakan POYRAZOĞLU, Prof. Dr.
ERÜ Tıp Fakültesi Çocuk Romatolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-5142-8432
mhpoyraz@erciyes.edu.tr

Nuhan PURALI, Prof. Dr.
HÜ Tıp Fakültesi Biyofizik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-06604-2303
npurali@hacettepe.edu.tr

Mustafa SAMASTI, Prof. Dr.
İMÜ Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-3879-7196
msamasti@yahoo.com

Nihat SAPAN, Prof. Dr.
BUÜ Tıp Fakültesi Çocuk Alerjisi ve
İmmünoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-7601-8392
nihatsapan@yahoo.com.tr

Ahmet Bilge SÖZEN, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi Kardiyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7324-2842
absozen@istanbul.edu.tr

Ayla Bayık TEMEL, Prof. Dr.
EÜ Hemşirelik Fakültesi
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı (E)
Demiroğlu Bilim Üniversitesi
Florence Nightingale Hastanesi Hemşirelik Yüksekokulu
Halk Sağlığı Hemşireliği Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8727-3279
ayla.bayik@gmail.com

Akın Savaş TOKLU, Prof. Dr.
İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
Sualtı Hekimliği ve Hiperbarik Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-4900-8559
astoklu@istanbul.edu.tr

Seda TOPÇU, Doç. Dr.
AÜ Tıp Fakültesi Sosyal Pediatri Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2047-5850
drsedatopcu@gmail.com

Ozan TURAMANLAR, Prof. Dr.
İKÇÜ Tıp Fakültesi Anatomi Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-0785-483X
ozanturamanlar@hotmail.com

Hakkı ULUTAS, Prof. Dr.
İzmir Ekonomi Üniversitesi Tıp Fakültesi
Medical Point Hastanesi Göğüs Cerrahisi Kliniği
ORCID: 0000-0001-9603-7323
drhakiulutas@yahoo.com

Yiğit UYANIKGİL, Prof. Dr.
EÜ Tıp Fakültesi
Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4016-0522
yigit.uyanikgil@ege.edu.tr

Çağrı Zeybek ÜNSAL, Dr.

HÜ Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0001-7639-0429
cagri.zunsal@hacettepe.edu.tr

Emin ÜNÜVAR, Prof. Dr.

İÜ İstanbul Tıp Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0003-2685-6483
eunuvar64@gmail.com

Nevin YALMAN, Prof. Dr.

Yeditepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
Çocuk Hematolojisi ve Onkolojisi Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8822-6615
yalman@istanbul.edu.tr

Murat YAYLA, Prof. Dr.

Acıbadem-Kadıköy-Kozyatağı-International Hastaneleri
Perinatoloji Konsültan Hekimi
ORCID: 0000-0002-3880-4704
murat.yayla@acibadem.com

İbrahim YILDIRIM, Prof. Dr.

İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Plastik, Rekonstrüktif ve Estetik Cerrahi Anabilim Dalı (E)
ORCID: 0000-0002-5770-5867
iy1442@gmail.com

Cuma YILDIRIM, Prof. Dr.

GAÜN Tıp Fakültesi Acil Tıp Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-3504-8771
yildirimca412@gmail.com

Ebru YILMAZ, Dr. Öğr. Üyesi

Bezmialem Vakıf Üniversitesi
Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0003-2172-2742
dr.ozcanebru@gmail.com

Mümtaz YILMAZ, Doç. Dr.

EÜ Tıp Fakültesi Nefroloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0002-8585-0770
mumtaz.yilmaz@ege.edu.tr

Servet YOLBAŞ, Doç. Dr.

İNÜ Tıp Fakültesi Romatoloji Bilim Dalı
ORCID: 0000-0001-8516-9769
servetyolbas@yahoo.com.tr

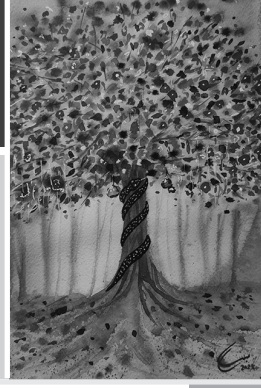
Kutsal YÖRÜKOĞLU, Prof. Dr.

DEÜ Tıp Fakültesi Tıbbi Patoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-4099-0905
kutsal.yorukoglu@deu.edu.tr

Türkan YURDUN, Prof. Dr.

Fenerbahçe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi
Farmasötik Toksikoloji Anabilim Dalı
ORCID: 0000-0002-2554-1204
turkan.yurdun@fbu.edu.tr

TIP TARİHİNİ NİÇİN ÖĞRENMELİYİZ?

Tıp Tarihi ve Tarihle İlgilenmek Gerçekten Gerekli midir?

Prof. Dr. S. N. Cenk BÜYÜKÜNAL,
FRCS(hon) FEAPU FEAPS FTAPS FTAPU

Avustralya'nın efsanevi çocuk cerrahı Prof. Durhan Smith, 1997 yılında, *Pediatric Surgery International Dergisi*'nde "History of Hypospadias" isimli hipospadias cerrahisinin tarihsel gelişimini anlatan yazısını şu cümle ile bitirmişti: "Cerrahi teknikler içinde, geçmişte tanımlanmamış hiçbir yenilik yoktur."

Bu tanım gerçekten de çok doğrudur ve hipospadias cerrahisindeki önemli tekniklerin hemen tamamı özellikle 19. yy. içinde tanımlanmış bulunmaktadır. Üstelik, hipospadiasın uç türlerinde kullanılan bazı tedavi yöntemleri 15. yy.da Amasyalı Cerrah Şerafeddin Sabuncuoğlu tarafından resmedilmiş ve tanımlanmıştır. Hipospadyasta ilk lümeni olan sonda kullanımı onun verdiği bilgilerden öğrenilmiştir.

Cerrahi tarihçe bilgisinden yoksun pek çok bilim insanının bilerek veya bilmeyerek geçmişte tanımlanmış teknikleri bir buluş, bir yenilik gibi sunmaları sıklıkla gözlenen bir durum değil midir?

Bu görüşü genelleştirecek olursak, acaba "Albert Einstein'in rölativite teorisini yayımlamadan önce eğer bir patent bürosu arşivinde çalışmamış olsaydı, tüm yeni ve eski verileri tek elden gözlemlene şansı olmasaydı ya da Sir I Newton'un yazdıklarını okumasaydı bu önemli buluşunu rahatça yapabilir miydi?" diye düşünebiliriz.

Alman mühendisler ve özellikle Werner von Brown, Jules Verne'nin *Aya Seyahat* isimli romanından habersiz olsaydı, Apollo Projesi'ndeki Satürn roketi gerçeğine inanabilir ve tasarımını yapabilir miydi?

Jenner çiçek aşısını, Pasteur kuduz aşısını geliştirirken kendilerinden önce yapılmış benzer çalışmalarını okumasalar acaba bu başarıya erişebilirler miydi?

Henry Glassie'nin "önemli" sözcüğü önemli ve yol göstericidir: "Tarih sadece bir geçmiş olarak anlaşılmamalıdır. Ama, modern ve çağdaş bir gezginin, belirli bir konuda yapacağı araştırmalar için geçmişten günümüze gelen önemli bir harita olarak algılanmalıdır."

Biz hekimler tıp tarihine önem vermeliyiz. Bunu;

- Yüzyıllar önce bulunmuş teknik ve yöntemleri hiçbir araştırma yapmaksızın sahiplenmemek,

- Günümüze ve geçmişe ait değerli bilgileri torunlarımız ve gelecek nesillere aktarabilmek,

- İlkel koşullarda bile pek çok tedavi yöntemlerini, cerrahi teknikleri akıl etmiş eski büyük ustaların haklarını verebilmek, harcanan emekleri takdir edebilmek için yapmalıyız.

Tıp Tarihini Neden ve Nasıl Öğrenmeliyiz?

Prof. Dr. Rauf Taner DİVRİK

Genel anlamda tarih; geçmişte belli bir zamanda, belli bir yerde ve belli kişiler tarafından yaşanmış olayları, yazılı kaynaklara dayandırarak sebep ve sonuç ilişkisi içerisinde inceleyen bilim dalıdır.

Tarih her zaman şimdiki zamanda yazılır ama daima gelecek zamanda okunur. Kâinattaki canlı cansız tüm varlıklar zamana, coğrafyaya, mevsime, yaşanan olaylara bir tepki verir ve tarihsel dönüşüme uyum sağlar.

Bir makalede tarih şu şekilde ifade edilmiştir; "Tarih, insanın ve kâinatın geçmiştir." Aslında tarih geçmiş değildir, geçmişten elde edilen bilgi ve tecrübeler neticesinde gelecek için bir rehberdir, yol göstericidir, hatalardan ders çıkarıcıdır.

Tıp tarihi de bu bağlamda "yazının icadından günümüze dek, canlıların sağlığı ve hastalıkları ile ilgili olayları neden-sonuç açısından incelemeyi ve geçmişi analiz edip geleceği de öngörebilme becerisini kazanmayı amaçlayan bir bilim dalı"dır.

Aslında makalenin birinci konusu ve sorusu olan "Tıp Tarihini Neden Öğrenmeliyiz?"'in cevabı da tanımının içindedir. Yaşanmışlıklardan ders almak, kanıtlanmış doğruları öğrenmek ve uygulamak, yapılmış ve yaşanmış hatalara tekrar düşmemek, doğru ve yarım kalmış işleri tamamlamak. Bunları öğrenip yaparken de en önemlisi gelecek nesillere aktarmaktır.

Konumuzun ikinci bölümü de "Nasıl Öğrenmeliyiz?" Bilim adamı olmak, öncelikle araştırmaktan, okumaktan, sorgulamaktan ve verileri analiz etmekten geçer.

Konuyla ilgili çok makale okumalıyız, çok araştırmalıyız, farklı görüşleri ve farklı makaleleri karşılaştırmalıyız ve bilgi havuzumuza doldurduğumuz her damla bilginin doğruluğunu ve tutarlığını bilimsel platformda güvenilir kaynaklar ve sağlam referanslar eşliğinde ve ön yargısız ispat etmeliyiz.

Neden Tarih Yazıyoruz?

Prof. Dr. Emre DÖLEN

Bir bilim dalının veya mesleğin gelişiminin tarihini bilmek o bilim dalı veya meslekle uğraşanlara geçmişten geleceğe doğru bir bakış açısı sağlar. Bu bakımdan geçmiş bilmek bugün bulunulan yeri değerlendirebilmek için önem kazanmaktadır. Ünlü İngiliz fizikçi Bernal, bilimin gelişimi ve bilim tarihi konusunda aşağıdaki benzetmeyi yapmaktadır: “Bilimi çok büyük bir hızla akan bir ırmak olarak düşünelim. Bu durumda bizler bugün için olsa olsa ırmağın bizim görüş alanımız içindeki akış yönünü bilebiliriz ve ileride ne yönde akacağı konusunda bazı tahminler yürütebiliriz. Gelecekte ne olacağını bilmiyoruz ama tüm olasılıklara karşı hazırlıklı olmamız gerektiğinin bilincindeyiz.” Bu nedenle tüm bilim insanlarının mesleklerinin geçmişini bilmesi ve tüm bilim alanlarındaki eğitimde genel olarak bilimin ve özel olarak alanın geçmişinin öğretilmesi önem taşımaktadır.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. İrfan ESENKAYA

Tarih ilgili konudaki süreci, geçmişi ve gelişimi kapsamaktadır. Geçmiş nasıl bugün için “önceki/eski dönem” olarak kabul ediyorsak, gelecek de bugünleri aynı şekilde görecektir. Onun için geleceğe güzel izler bırakmalıyız.

Her alanda olduğu gibi ortopedi ve travmatoloji alanında da geçmişi bilmek ve tarihçeye hakim olabilmek, günümüzdeki uygulamaları ve konuda emeği geçenleri anlamamıza yardımcı olacağı gibi gelecek planlarımıza da ışık tutacak, yol gösterecektir. Geçmişte yapılanları, “o günün şartlarında” başlığı altında değerlendirmek önemlidir. Bugün geldiğimiz noktada ise, en üst düzey ve kabul gören uygulamaların da “altın

standart” şeklinde değil de “bugünün şartlarında/imkânlarında” başlığı altında değerlendirmek daha uygun olacaktır.

Teknoloji alanındaki gelişmeler, her alanda olduğu gibi tıp alanında da ufukları genişletmektedir. Ortopedi ve travmatoloji bilim alanında da, teknoloji ve endüstri sayesinde kullanılan malzemelerin dayanıklılık ve dirençleri artırılmış, pek çok implant tasarlanarak geliştirilmiş, bilgisayar yazılımları ve yapay zekâ uygulamalarının da dâhil edilmesiyle hayal bile edemeyeceğimiz teknikler ortaya çıkmıştır. Robotik kol yardımcı cerrahi uygulamaları buna örnek gösterebiliriz. Her düzeydeki eğitimde (asistan, uzman, hasta vb.); oto-stereoskopik ekranların, sanal gerçeklik (*virtual reality*, VR), genişletilmiş gerçeklik (*extended reality*, XR), artırılmış gerçeklik (*augmented reality*, AR), artırılmış sanallık (*augmented virtuality*, AV) uygulamaya girmesiyle uzay filmlerinde gördüğümüz uygulamalar günlük yaşamda uygulanabilir olmuş ve günümüz, gelecek için şimdiden “geçmiş/önceki dönem” konumuna girmiştir.

Şimdilik karar verme mekanizması hekimleri kontrolü altında olsa da, ChatGPT dâhil benzeri uygulamaların hekimi tembelleğe itebileceğini ve bazı konularda “nasırlaşma” olabileceğini göz önünde bulundurmak gerekiyor. Ne hayal ediyorsak onun gerçekleşebileceği bir gelecekte yazılacak “tarihçe” de yer alabilmemiz için kendi alanlarımızda katkılarımızı sürdürmeye devam etmeliyiz.

Tıp Tarihini Neden Bilmeliyiz? Nasıl Öğrenmeliyiz?

Prof. Dr. Ayfer Gür GÜVEN

Tarih yazının icadı ile başlıyor. Bundan önce de hastalık-sağlık konularında birçok aşamalar mutlaka olmuştur. Acaba neler olmuştur? Merak etmek gerekmez mi? Stetoskobu, enjektörü elinize aldığınızda, hastanızın hayatını kurtaracak resüsitasyonu yaparken bir antibiyotiği reçetenize yazarken hiç düşündünüz mü? Acaba nasıl ve kimler tarafından oluşturuldu? O zaman diyebiliriz ki “Neden bilmeliyiz?”in ilk cevabı öncelikle “Merak et kardeşim.”dir. Yani merak etmezsen tarih öğrenemezsin.

Ülkemizde ilk üniversite (Dar’ül Fünun), ilk tıp fakültesi (Mekteb’i Tıbbiye’yi Şahane) ne zaman, kimler tarafından, ne zaman-nasıl kuruldu? 1933 üniversite devrimini ulu önderimiz Mustafa Kemal Atatürk neden, nasıl, kimlerle gerçekleştirdi? İstanbul, Ankara, İzmir ve diğer illerde tıp fakülteleri kimler tarafından oluşturuldu-geliştirildi? Meraktan öte, bu bilgilere ulaşmak; bu ülkenin bir bireyi olarak, aidiyet duygusu olan her Türk hekimi için bence bir millî görevdir!

Bir çocuk hekimi olarak, çocuklara ayrı bir bakış açısı gerektiği, kadın-doğum ve iç hastalıkları hekimlerinin verdiğiinden daha fazla değer ve önem verilmesi, daha farklı yaklaşımların gerektiğini düşünen tarihteki o güzel insanları bilmek gerekmez

mi? Ülkemizdeki ilk çocuk hekimlerini, ilk çocuk hastanelerini, ilk çocuk kliniklerini kuranların, çocuk enfeksiyonlarına ayrı bir önem verenlerin nasıl mücadeleler verdiğini öğrenmek; günlük meslek yaşamımızda, yaptığımız görevin heyecanını –değerini- hissetmemize katkıda bulunmaz mı? Elimizdeki, okuduğumuz Türkçe pediatri kitaplarını kimlerin yazdığını bilmemiz, bizlere ayrı bir güç vermez mi?

Çocuk nefrolojisinin ülkemizdeki öncülerini, çağdaş bilgilere dünya çapında, aynı yıllarda ulaşım ülkelerine döndüklerinde uygulamayı başardıklarını, Avrupa çapında en iyi eğitimi verdiklerini, kendi alanlarındaki uluslararası derneklerde görev aldıklarını, hatta başkanlık yaptıklarını bilmek-öğrenmek meraktan, görevden öte; her hekimin kendi branşında-kendisini daha ileriye, daha iyiye götürmesi için çok önemli bir kişisel motivasyondur.

Bir hekim olarak gerek eğitim hayatımızda öğrendiklerimiz gerek günlük meslek yaşamımızda uyguladıklarımız tarihte birçok mücadelelerle, yoğun çalışmalarla elde edilmiştir. Sadece tıpta Nobel Ödülü alanların hayatını ve başardığı işleri okumak bile bizlere örnek olmalı, bizlerin de “Başka neler yapılabilir?” heyecanını duymamızı sağlayacaktır.

Aziz Sancar’ın hayatını okumak istemez misiniz?

Günlük meslek uygulamalarımızda her yaptığımız, en önemsiz gördüğünüzden en karmaşık-mükemmel yaklaşımlara kadar her hizmet yoğun çalışmalarla elde edilmiştir. Bunların değerini bilmek, değerlilik ve de yaptığımız işin de çok değerli olduğunu hissetmektir. Kendimize, mesleğimize saygı duymamızı sağlar.

Ülkemizde bu söylediklerimi merak eden, bir sonraki nesillerin öğrenmesi için çaba gösteren kitaplar yazan-yazılmasını sağlayan meslektaşlarımızın olması; takdir edilmesi, alkışlanması gereken çok önemli bir görevdir ve yerine getirildiğini görmemiz de büyük bir mutluluktur.

Son söz olarak, “Tıp tarihini neden bilmeliyiz, neden öğrenmeliyiz?”in yanıtı bu söylediklerimden çok fazladır. Ancak “Nasıl öğrenmeliyiz?”in cevabı çok kolaydır: okuyarak, daha çok okuyarak, devamlı okuyarak, okumaya da yaşamımızda zaman ayırmasını öğrenerek.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. Hüsrev HATEMİ
İÜC Cerrahpaşa Tıp Fakültesi
Endokrinoloji Bilim Dalı (E)

Tıp bilimi sadece insan sağlığını konu edinmiş bir teknoloji gibi görülemez. Başlıca konusu insan olan bir bilim, doğal olarak kültür ve medeniyet tarihçilerinin ilgilendiği bir konu olmuştur. Eski Mısır, Hindistan ve Çin tıbbi tedavi ve şifa verme yanında mistik bilgiler ve uygulamalar da içermekteydi. Bergama’daki Askleon da Hippokratik

tıp değil telkine dayanan bir tedavi yöntemi uygulamaktaydı. MÖ 5. yüzyılda Hipokrat gözlem, muayene ve anamnez alma yöntemlerinin temellerini attı. Galenos da farmakoloji ve Eczacılığın başlatıcısı değilse de yön vericisi oldu. İslam tıbbı Grekçeden yapılan çevirilerle başladı. İbni Sina ve Razi'yi yetiştirdi. Yunus Emre bilginin ilk basamağının “kendini bilmek” olduğunu söyler. Bu söz Delf kâhinlerinden Sokrat'a, Sokrat'tan dünyaya yayılan bir bilgeliktir. Tıp biliminin kendini tanıması tıp tarihi okumakla olur. Önceleri anekdotlarla yetinen Osmanlı hekimleri Tanzimat Dönemi'nden sonra Tıp tarihi ile ilgilenmeye başlamış; günümüzde tıp tarihine duyulan ilgi, memnuniyet verici bir duruma gelmiştir.

Tıp Tarihinden Ne Anlıyorum?

Prof. Dr. Mehmet MELLİ

Her şeyden önce tıp tarihine ilgi duyan kişilerin genel tarihe meraklı olduğunu düşünüyorum. Bu husus benim için geçerli. Ortaokul yıllarımdan gelen sadece “tarih” derslerine değil, genel olarak tarihe merakım bulunmaktaydı. Bu ilgi tıp eğitimimi ve uzmanlık eğitimimi aldığım ve daha sonra akademik yaşantıma devam ettiğim Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde kendi branşım olan farmakoloji tarihine olan ilgimle devam etti. Öğretim üyeliğim sırasında öğrencilerime “antibiyotikler” konusunu anlatıyordum. Dersin başlangıcında Pasteur ile Alexander Fleming'in bu konudaki orijinal gözlemlerini öğrencilere aktararak derse başladım. Bilim tarihine ilgi duymak, o kişiye ne getirir? Kişisel olarak başlangıçta kişinin bir ilgi alanı, zevk aldığı bir uğraş olarak düşünülebilir. Bu husus sadece tıp tarihi için değil, genel olarak kişilerin hangi alanda olursa olsun ilgi duydukları konular için geçerlidir. Belli bir bilgi birikimine ulaştıktan sonra ise kendi branşıyla ilgili olarak tarihten (geçmişten) aldığı bilgileri özümleyerek sorunlar üzerinde kafa yormak, geleceğe yönelik çıkarımlarda bulunmak ve bunu sadece bir “entelektüel” çaba olarak değil, branşının sorunlarının çözümüyle, geleceğe yönelik açılımlarla ilgili gerek sivil toplum örgütlerinde (uzmanlık dernekleri, Türk Tabipleri Birliği vb.) ve gerek kamuda (üniversite, Sağlık Bakanlığı, Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu, Sosyal Güvenlik Kurumu vb.) ve gerekse özel sektörde (kendi alanıyla ilgili olarak Türk ilaç sanayisinin çeşitli kuruluşları) işbirliğinde bulunmak ve bu çalışmalara katkıda bulunmaktır.

Diş Hekimliği Tarihini Bilmemizin Önemi

Prof. Dr. Aykut MISIRLIGİL

Tarihi belgelere baktığımızda ilk çağlardan beri diş hekimliği iç içe olduğu genel tıpla birlikte gelişme göstermiştir. Uzun yıllar diş hekimliği tarihi tıp tarihi içinde bir bölüm olarak ele alınmıştır. Başlangıcından günümüze kadar geçen yıllar içinde tıpla birlikte diş hekimliği alanında da büyük gelişmeler kaydedilmiştir. Bu gelişmelerin sonucu 18. yüzyılda cerrahi bir sanat alanı olan diş hekimliği ayrı bir bilim dalı olmuş ve 19. yüzyılda çağdaş diş hekimliği eğitimi ve öğretimine geçilmiştir. Diş hekimliğinde büyük teknik ve teknolojik gelişimin yaşama geçmesi 20. yüzyılda olmuştur. Diş hekimleri ve diş hekimliği öğrencilerinin bugünü kavramaları ancak tarihi bilmeleri ile mümkündür. İnsanı konu alan bütün bilim dallarının tarihle ilişkisi vardır. İngiliz filozof Robin George Collingwood, “Tarihin değeri, bize insanın ne yaptığını, böylece insanın ne olduğunu öğretmesidir.” der.

Diş hekimliği tarihinin bilinmesi, diğer bilim dallarında olduğu gibi neden sonuç ilişkisinin anlaşılmasını ve geçmişle günümüzü karşılaştırarak daha geniş bir vizyonla geleceğe bakmayı ve çeşitli olaylar arasında ilişki kurup mantık yürüterek daha başarılı işler yapma yeteneğini kazandıracaktır.

Tıp dalları tarihini yeni nesillere aktarmak amacı ile yazılmış olan bu kitabın bir bölümünde okurlara “diş hekimliği tarihi”nde geçmişten günümüze tarihî gelişmeler aktarılmıştır. Gençlerimizin ecdatlarını tanımalarının onlara daha büyük işler yapmalarında yol gösterici olacağı ve umut vereceği düşüncesindeyim. Cumhuriyetimizin 100. yılını bu eserle kutlayarak Ata’mıza şükranlarımızı iletebilme gururunu yaşıyoruz.

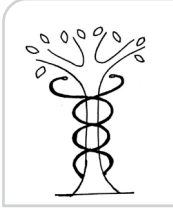

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. Sait NADERİ

Yaşamın gelgitlerinde pek çok yaşanan, yaşanmaya alınan ve alınmayan karar hayatımızı etkiler. Bu duruma sonradan bakıldığında “Ya şöyle olsaydı?” dediğimiz birçok durum var. Tarih birçok benzeri durumdan oluşmaktadır. Bu nedenle herhangi bir gelişmenin bugününü görmek için dününü bilmek gerekir. Tıp tarihi de genel tarihin bir disiplini olarak benzer gelişme süreçlerinden geçer, karşılaştırmalı ve translasyonel tarih burada da geçerlidir. En nihayetinde bugünü anlamanın kılavuzu, dünü bilmekten geçer. Bu açıdan bakıldığında her hekim tıp tarihini belirli ölçülerde bilmelidir. Bu bi-

linçe süreçlere bakıldığında, aynı hatalar tekrar ve tekrar yaşanmamış olur. Öte yandan tarih bilincinin olmadığı toplumlarda, tarih öğrenilmesi oldukça zordur ve tarihe ilgi duyanlar tarihi öğrenir. Bu durumda, tıp fakültelerinde tarih öncelikle olgu sunumları şeklinde, her derste verilmeli, burada atılan nüveler ayrıca tüm derslerde yeşertilmelidir. Bu süreç zorunlu tıp tarihi dersi ile tamamlanmalıdır. Bu derslerdeki ilgi için eskisi gibi monolog ile geçen derslerden ziyade, yeni eğitim araçları kullanılmalıdır. Derslerde olaylar diyagramlar, videolar ve öykülerle desteklenerek, ilgi artırılmalıdır.

Neden Tıp Tarihi?

Prof. Dr. Zafer ÖZTEK

Tıp son derece dinamik bir bilimdir. Bundan yüzyıl önce kim antibiyotikleri hayal edebilirdi? Seksen yıl önce kim ultrasonun, tomografinin, MR'ın bir gün meslek yaşamımızın vazgeçilemez bir parçası olacağını öngörebilirdi? Elli yıl önce AIDS denen hastalığı duymamıştık? Bundan yirmi yıl önce m-RNA aşılarını bilmezdik. Tıp o kadar hızlı geliyor ve değişiyor ki, dün bildiklerimizin bir kısmı artık geçerli değil, bugün bildiklerimizin bazıları gelecekte önemini yitirecek. Günümüzde neredeyse her gün yeni bir gelişmeye tanık oluyoruz.

Bilime yapılan her katkı, duvara konulan bir tuğla gibi onu büyütüyor ve geliştiriyor; bilimler, adları bilinen ve bilinmeyen birçok kişinin yaptığı katkılarla oluşuyor. Bilim alanlarındaki baş döndürücü gelişmelerde sayılamayacak kadar çok kişinin tuğlası ve emeği var. Bu tuğlaların her biri birer altın değerinde. Onlar olmasaydı, tıp ve sağlık bilimleri bugünkü düzeyine erişemezdi.

Bilimsel çalışma yapanlar, bulduklarını açıklar ya da yayımlarlar, bulgularını başkaları ile paylaşırlar. Böylece, bilimsel gelişmelerde süreklilik ve hızlilik sağlanır. Çünkü her bir buluş önceki buluşların devamıdır. Bilim insanının açıklayacağı bulgular başkalarının araştırmalarına zemin oluşturur. Bu zemin başkalarından esirgenemez; bilimin temel ilkelerinden birisi budur. Yani, gelecek geçmişin üzerinde gelişir. Geçmiş bilmeden geleceği oluşturamayız. Başta hekimler olmak üzere bütün sağlık çalışanları bilimsel gelişmeleri izlemek zorundadır; hangi tıbbi yeniliklerin ortaya çıktığını, hangi uygulamaların gündem dışı kaldığını bilmek durumundadır. Bunu sağlamanın yolu “sürekli eğitim” yaklaşımıdır. Çünkü tıp eğitimi, fakültenin ilk günü başlar, yaşamın sonuna kadar sürer. Hekimlik yaşam boyu eğitim demektir.

Kısacası, geçmişi bil, günümüzdeki uygulamaları bil, geleceği hazırla. Bilimin duvarına bir tuğla da sen koy.

Tıp Tarihi Tıbbın Kendisi

Prof. Dr. Levent ÖZTÜRK

“The dogmas of the quite past, are inadequate to the stormy present. The occasion is piled high with difficulty, and we must rise –with the occasion. As our case is new, so we must think anew, and act anew.”

Abraham Lincoln, 1862

Tarih, geçmişi bilmek ve geçmişle ilgili çalışmaktır. Kim olduğumuzu ve nereden geldiğimizi anlamak, öyküsünü bilmekle mümkündür. Tıbbın ne olduğunu tıp dallarının nasıl geliştiğini ancak tarihini okumakla anlayabiliriz. Abraham Lincoln yukarıda alıntılanan konuşmasında “Sakin geçmişin dogmaları fırtınalı günümüz için yeterli değil.” derken bir yandan değişimi vurguluyor diğer yandan bu değişimle gelen yeni ve koşulları güç ortamın üstesinden gelmek için eski ile ilgisi olmayan biçimde tamamen yeni düşünce ve eylemlere ihtiyaç olduğunu söylüyor. Tıp tarihi, tam da bu bakımdan okuyucuya temelde iki fırsat sunar: eskinin dogmalarını/şarlatanlarını tanımak ve günümüzün fırtınalı gerçekleri ile mücadele ederken yine eskinin kahramanlarından ve onların başarılarından ilham ve cesaret almak.

Tıp ortamındaki değişimin izini “hastalık” kavramındaki değişim üzerinden sürebiliriz. Milattan önce 7. yüzyıla ait bir öykü anlatalım. Şimdiki Yunanistan sınırları içinde kalan Sparta şehrinde korkunç bir veba salgını ile birlikte insanlar ölmeye başlar. Dönemin yöneticileri çare olarak müzisyen Thaletas’ı göreve çağırır. Girit Adası’ndan Sparta’ya gelen Thaletas, salgının hızını kesmek için tanrıları öven müzik eserlerini ve şiirleri söylemeye başlar. O dönemde hastalıkların öfkeli tanrılar tarafından verilen cezalar olduğuna inanılmaktadır. Tabii ki tedavi girişimleri de kızgın tanrıları memnun etmek ve hastalığı geri almasını sağlamak için Thaletas’ın yaptığı gibi eylemleri kapsamaktadır. Adaklar adamak, şölenler düzenlemek, tanrıları överek pişmanlığı dile getirmek ve sağlığa kavuşmak. Zaman geçer ve bu kez tarihin bir döneminde insan bedeni içine giren kötü ruhların hastalık etkeni olduğu düşünülür. Şaman ritüelleri böyle ortaya çıkar. Davulunu çalarak vect hâline geçen şaman, ara dünyada bedene giren kötü ruhla buluşur, konuşur ve onu (korkutarak ya da kandırarak) girdiği bedenden çıkmaya ikna eder. Hatta bu çıkışı kolaylaştırmak için bazı toplumlarda trepanasyon denilen bir işlemle kafatasına delikler açılır. Kısaca, hastalığın nedeni insan bedeni dışında aranır.

İlk kez Galenik humorizm ile insan bedenine dönüldü ve hastalıkların, insan bedenini oluşturan dört sıvı (kan, balgam, sarı safra, kara safra) arasındaki dengesizlikten kaynaklandığı düşünüldü. Bu kez dönemin tedavi girişimleri bu dört sıvı arasındaki dengeyi yeniden kurma amacına yönelik gerçekleşti. Terletme, lavman, kusturma ya da hacamat gibi tedavi yaklaşımları bu dönemde ortaya çıktı. Bu bakış açısı 1800’lü yıllara kadar tıbbın temelini oluşturdu. Mikroskopun icat edilmesi, geliştirilmesi, hücrelerin varlığının anlaşılması ve hücre teorisinin kurulması ile bambaşka bir hastalık kavramı

da ortaya çıktı: *homeostasis*. Claude Bernard bu kavramı tanımlarken “Özgür ve bağımsız bir yaşam, iç ortam koşullarını sabit tutmakla mümkündür.” diyordu. Tıbbın gündemine hücre ve onu çevreleyen hücre dışı sıvısının koşullarını yaşamla bağdaştır sınırlar içinde korumak fikri yerleşti. Bugün uyguladığımız çoğu tedavinin temelinde de bu düşünce yatmaktadır. Çünkü hastalık, homeostasisin bozulması olarak değerlendirilmektedir.

Basitçe hastalık kavramının tarihsel izini sürmek bin yıl önce kullanılan tedavi yöntemlerinin bir kısmının günümüzde niçin geçerliliğini yitirdiğini de anlamamızı sağlar. Bugün tıp içinde var olan birikim, insanlığın en az 5.000 yıllık sağlık bilgisi mirasını oluşturmaktadır. Zaman içinde işe yaramayanlar bırakılmış fakat geçerliliğini kaybetmemiş olanlar korunmuştur. Özetle, tıbbın öyküsü ve hekimlik mesleğinin tarihi bu farkındalığı oluşturmak açısından kritik öneme sahiptir.

Tıp Tarihi Neden Önemli?

Prof. Dr. Ozan TURAMANLAR

İnsanı sağlık yönünden anlama biçimi olan tıp; bilimin, sanatın ve etik değerlerin bir sentezi olarak oldukça geniş kapsamlı bir bilim dalıdır. Bir tıp öğrencisi, tıbbın sentezini oluşturan bilimi, sanatı ve mesleğin etik değerlerini, eğitim süreci içerisindeki müfredattan, sosyal ve kültürel programlardan ve öğretmen-öğrenci, öğretmen-hasta ile olan iletişimleriyle hekim büyüklerinden öğrenebilir. Sadece öğrenmek, bilmek ve anlamak için yeterli midir? Hekimliğin babası sayılan Hippokrates’in bir sözü, bunun yetmeyeceğini bildirir niteliktedir: “Bir hekim aynı zamanda filozof olursa ilahlar seviyesine yükselir.”

Meslek hayatında geçirdiği her an, bilgi birikimini arttıracak bir fikir, bir olay ve bir vaka ile karşılaşabileceği için, bir hekimin öğrenciliği bitmez. Bu yüzdendir ki her hekim, her an kendi tarihsel birikimini oluşturmakta, yenilemekte ve geliştirmektedir. Aynı şekilde, binlerce yıldan bu yana süzülerek gelen tıbbi bilgi akışı olarak ifade edebileceğimiz tıbbın tarihi de hekimlik öğretisini sıfır noktasından alır ve tıbbın ilerlemesine ivme kazandırır. Hekimliğin geçmişini yok sayan bir hekim, onu her gün yeniden öğrenmek zorunda kalmaz mıydı? “Geçmişini bilmeyen, geleceğini de bilemez.” sözü boşuna söylenmemiştir. Geçmiş ile günümüz arasında köprü kurulursa ancak, günümüz tıbbını doğru bir şekilde idrak eder ve problemlerine doğru ve akılcı bir şekilde çözüm bulmak mümkün olur. Tarihte yer edinmiş bilim insanlarının hayatları, fikirleri ve metotları, genç hekimlere ve gelecek kuşaklara ışık tutar, gidecekleri yolu aydınlatır, azim ve kararlılıkla çalıştığında kendisinin de bir gün hatırlanacağını bilir.

Günümüzde tıp tarihi bilgilerine birçok kanaldan ulaşmak mümkündür. Bunlar arasında birçok değerli yazar ve editörün katkılarıyla hazırlanmış olan kitaplar, akademik

dergilerde yayımlanmış makaleler, görsel, işitsel ve yazılı iletişim araçları, bilimsel kongre, sempozyum ve seminerler ile bilim insanlarının biyografileri sayılabilir. Edindiği bu bilgileri sentezleyen ve içselleştiren bir doktorun, hekimlik yolunda daha emin adımlarla yürüyeceği tartışmasız bir gerçektir. Kierkegaard'ın şu cümlesi ile sözün özünü ulaşabiliriz: “Hayat ileriye bakarak yaşanır, geriye bakarak anlaşılır.”

Bilim Tarihi Penceresinden Bakış: Histoloji ve Embriyoloji

Prof. Dr. Yiğit UYANIKGİL

Bilim, eski çağlardan günümüze dek uzanan doğaya ilişkin gerçekleri arama çabasıdır. Dünyadaki olayların gözlemlenmesi ve açıklanmasını sağlayan bilim, bilim insanları tarafından yapılan deneysel, kuramsal ve pratik bilginin bütünüdür. Tarih bilimi ise yüzyıllardır insanların ve toplumların neler yaptıkları, nasıl davrandıkları hakkında bilgiler sunan, geçmiş aracılığı ile günümüze hatta geleceğimize ışık tutan bir bilgi deposudur. Bilimler arası bir disiplin olan bilim tarihi, bilim tarihçileri tarafından kullanılan yöntemleri inceler yani bilimsel teoriler ve düşüncelerin gelişmesinin tarihidir. Alexandre Koyre, “Gerçek bilim tarihi, aklın gerçeğe ulaşması sürecidir.” derken bilim tarihinin bu temel özelliğine dikkat çekmektedir.

Histoloji ve embriyoloji disiplinine bilim tarihi penceresinden bakılacak olursa, bu disiplin için çaba gösteren bilim insanlarının yaşadıkları dönemde karşılaştıkları sorunları ve zor şartlar içinde geliştirdikleri teknikler ile dokuları görünür hâle getirme çabalarını anlayabilmemiz oldukça güçtür. Dönemin zor şartlarına rağmen çarpıcı örneklerden biri olan, embriyolojinin babası kabul edilen Aristoteles'in civciv ve çeşitli hayvanların embriyonal gelişimlerini inceleyerek embriyoloji alanında ilk bilimsel çalışmaları yapması oldukça heyecan vericidir. Bu disiplin bağlamında Türkiye’de öncü isimlerden olan hatta histoloji-embriyoloji biliminin Türkiye’deki kurucusu olan Tefik Receb Örensoy’un hayatı bu disiplin ile ilgilenen bilim insanları için ilham kaynağı olabilecek niteliktedir. Histoloji ve embriyoloji disiplininin çok kıymetli hocalarından ve Türkiye’de profesör unvanı alan ilk kadın hekim olan, ayrıca Mustafa Kemal Atatürk’ü ölümünden 15 yıl sonra onu gören ve ona dokunan tek kişi bir histolog olan Kamile Şevki Mutlu’nun hikâyesi de oldukça ilham vericidir. Bilim tarihinin, hayatlarını bilime adanmış, yaşadıkları zorluklara rağmen çeşitli alanlarda öncü olacak nitelikte araştırmalar yapmış kıymetli hocalarımızın o dönemki çalışma prensiplerini bilmemizi sağlaması ve günümüze hatta geleceğimize yön verecek şekilde bilim insanlarının yolunu aydınlatıyor olması oldukça önemlidir. Genç bilim insanlarına ilgi duydukları ve nitelikli işler çıkarabileceklerine inandıkları bilim disiplininin tarihini öğrenmelerini öneririm. Çünkü Mustafa Kemal Atatürk’ün de dediği gibi “Bir milletin ne yapabildiğini göstermek için tarih en güvenilir rehberdir.”

Tıp Tarihini Öğrenmek Neden Önemli?

Doç. Dr. Ali AKTAŞ

Tıp tarihi insanların tedavilerinde ilk kez kullanılan tedavi metotları ve ilaçların keşfi ile doludur. Bunun yanı sıra, küresel çaptaki hastalıklarda, yani salgınlarda neler yapıldığı ve nasıl sonuçlar alındığı da tıp tarihi ile öğrenilebilir. Hastalıkları tedavi etmeye yönelik ilk girişimlerden günümüzün mükemmel olarak değerlendirebileceği tıbbi bakıma giden yolda pek çok yanlış adımlar ve felaketler bulunmaktadır. Bununla beraber, Banting ve Best'in insülini nasıl keşfettiğinin gerçekten büyüleyici hikâyesi gibi parlak fikirler ve tesadüfi bulgularla da doludur.

Tıp hem bir sanat ve hem de bir bilim olarak adlandırılmaktadır. Ancak son birkaç dekada bilime o kadar ağırlık verildi ki, sanatın bir kısmı âdeta yitirildi. Mesela, derin ven trombozunu artık dopler ultrasonografi o kadar iyi gösteriyor ki birçok hekim fizik muayenenin bir parçası olan Homans testini ihmal ediveriyor.

Tıp tarihini bilmekle geçmişteki salgınları daha iyi anlayabilir ve günümüzdeki ya da gelecekteki salgınlarda, geçmişte yapılan hatalara düşme riskini azaltabiliriz. Pandemi düzeyindeki salgınlar genelde çok uzun zaman aralıklarında ortaya çıktığından bazı kıymetli bilgiler unutulmaya yüz tutabilir. İşte tam da bu yüzden tıp tarihini iyice öğrenmek durumundayız. Ayrıca bazı kıymetli bilgileri tıp tarihinden değil de tecrübe ederek yeniden öğrenmek hem zor hem de pahalıya mal olabilecek bir serüven olabilir.

Hastalıkların ve kullanılan tedavilerin tarihsel sürecini bilmek de kritik öneme sahiptir. Mesela, piyasaya anti-depresan olarak çıkan talidomid, antiemetik özellikleri nedeniyle hamile kadınlar arasında dünya çapında büyük bir popülerlik kazanmıştı. Teratojen olduğunun gösterilmesiyle kullanımı duran ve âdeta unutulmuş talidomid, birkaç dekad sonra çeşitli inflamatuvar ve malign hastalıkların tedavisinde yeni ve oldukça etkili bir ajan olarak ortaya çıktı. Günümüzde hematolojik maligniteler, özellikle multipl myelom tedavisinde yeri doldurulamaz olarak gözüken talidomidin bu hikâyesi tıp tarihini önemseyen kişiler tarafından değerlendirilebilir. Belki de yeniden yükselişinin ve yaygın kullanımının altında bu araştırmacılar rol oynamış olabilirler.

Tıbbi bilginin kaybolmaması için de tıp tarihini bilmek önem arz etmektedir. Eski tedavi metotları onları uygulayan hekimler tarafından yeni nesillere tam aktarılamayabilir. Öte yandan, gelişen tedavi imkânları, eski yöntemlerin daha az kullanılması ve unutulması sonucunu doğurabilir. Hâlbuki, tıp tarihine aşina bir hekim, zorlu koşullarda, yeni yöntemlerle tedavi imkânı kalmadığında eski defterleri karıştırıp geçmişte kullanılmış ve başarılı olmuş tedavileri yeniden uygulamaya koyabilir. Örnek verecek olursak 1897 yılında keşfedilen asetil-salisilik asit (aspirin) analjezik, antipiretik ve anti-inflamatuvar olarak kullanılmakta idi. Fakat daha sonraki araştırmalar kalp damar hastalıklarının tedavisinde ve hatta kolon kanserini önlemede aspirinin önemli rolü olduğunu ortaya koymuştur.

Özetle, tıp aslında tamamlanmamış veya hâlâ tadilatı devam eden bir bina gibidir. Farklı ustalarca yapılan bu binanın bazı bölümleri zaman içinde değişime uğramaktadır. Her ne kadar binadaki değişimler genellikle daha mükemmele doğru olsa da, bazen sonrada fark edilen aksaklıklara da yol açabilmektedir. Tıp tarihini bilmek, âdetâ bir binanın geçmişini bilmek gibi, aksaklıkların sebeplerini bilmemizi kolaylaştıracaktır.

Tıp Tarihinin ve Tıp Tarihi Eğitiminin Önemi Nedir?

Dr. Öğr. Üyesi Maide BARIŞ

Tıp tarihi, en genel manada, tarih disiplinin bir alt dalı olarak modern tıp biliminin ortaya çıkışını ve modern şekli ile var olmadan önce geçirdiği safhaları ele almaktadır. Müstakil bir disiplin olarak tıp tarihinin gelişimine bakıldığında, 20. yüzyılın başlarına dek, “üsttekileri” konu edindiği görülecektir. Modern tıp tarihi “beyaz gömlekli büyük adamlar”ın, yani hekimlerin başarılarının tarihi olarak algılanan ve bu dar çerçevede ele alınan, genellikle tarihe ilgi duyan hekimlerin boş zamanlarında yürüttükleri bir aktiviteden öte bir çalışma değildi. Nitekim, 1980’li yıllardan itibaren etkisini gösteren postmodern ve bütüncül tarih algısı tıp tarihçiliğini de dönüştürmüştür. Böylece büyük hekimlerin -neredeyse mitolojik bir abartıyla- destansı tarihini yazan hekimlerin tekelinde olan tıp tarihi, günümüzde daha çok sosyal bilimciler tarafından ve sosyal bilimlerin metotlarıyla çalışılan bir disipline dönüşüyor gibi görünmektedir. Bu dönüşümü destekleyenlere göre tıp tarihinin görevi yalnızca büyük hekimlerin hayatlarının ve tıba katkılarının biyografik bir derlemesi olmakla kalmayıp; tıp tarihinden sağlık-hastalık algısının ve kuramlarının, hastalıkların özelliklerinin, tıbbi uygulamaların, tıbbi kurumsallaşmanın, tıba dair mevcut hukuki ve sosyal düzenlemelerin anlaşılmasına ışık tutması da beklenmektedir.

Geçmiş zamanlara ait bilgiler üzerine eğilmenin gerekliliği kimi zaman sorgulanmakta olsa da tıp tarihinin günümüz tıp eğitimi için önemli etkileri haiz olduğunu düşünmek için pek çok sebep bulunmaktadır. Örneğin, dün doğru kabul edilen bilgilerin bugün nasıl yanlışlandığını görmek, bugün doğru kabul edilen bilgilere yarın neler olabileceği hususunda fikir yürütebilme imkânı sunabilecektir. Dahası bilimde hiçbir şey tartışmasız mutlaklığı ifade etmez, bilim ancak aksi ispat edilinceye kadar doğru kabul edilen bilgilerden oluşur. Diğer taraftan bugünün doğrularının bir kısmı dünün hataları içinde gizli olabilir. Gelecekte evreni bugün görebildiğimizden daha iyi bir şekilde görebilmemiz mümkündür ve geleceğin doğruları, bugünün yanlışları arasından çıkabilir. Bunu bilmek geçmişin teorilerini küçümsemeye engel olacağı gibi bugünün teorilerini hak ettiklerinden fazla bir inançla benimsemenin de önüne geçecektir. Dolayısıyla, tıpla ilgilenenleri bilimsel ilerlemenin aşamalarına ve

paradigmatik değişimlere aşına kılmayı hedefleyen tıp tarihi, geçmişle gelecek arasında bağ kurmaya gayret eden bir disiplin olarak taltif edilmeyi hak etmektedir.

Sonuç olarak tıp, tarih ve kültür bilgisini gerektiren bir sanattır. Fransız tıp tarihçisi Émile Littré'nin [1801-81] dediği gibi, “*Hekimlik basit bir sanat derecesine düşmek istemiyorsa kendi tarihiyle ilgilenmeli, geçmiş dönemden miras kalmış eserlere dikkat ve özen göstermelidir.*”

Neden Tıp Tarihi?

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Alpertunga KARA

“Neden tıp tarihi?” sorusu, “Neden tarih?” sorusunun bir alt başlığı olarak ele alınabilir, iki soru birlikte cevaplanmalıdır. Tarih birbirinden tamamen bağımsız birimlerden oluşmaz. Bölgeler ve kültürlerin birbirini etkilemesi gibi, ekonomi alanı siyaset alanını ve her ikisi birden bilim alanını etkilemektedir, bütün bu alanların tarihi iç içe geçmiştir. Tarih disiplini fen bilimleri veya felsefe gibi, insanlığın çevresini, varlığını anlamlandırmak için kullandığı araçlardan biridir ve tıp tarihi de bu bütünle ilişki hâindedir.

Tarih insanlığın hafızasıdır ve hafıza da kimliğimizi belirleyen bir melekedir, dolayısıyla tarih toplumların ve sosyal grupların kimliğinde belirleyici bir rol oynar. Meslek mensubu olan kişinin kimlik şuuruna tarih de katkıda bulunur. Geçmişin bilgisi ortak bir tecrübe hazinesidir. Bu bilgiyle kişi çevresini tanır, içinde olduğu an ve gelecekle ilgili yönelim sahibi olur. “*Historia est magistra vitae*” (tarih hayatın öğretmenidir) sözü bu gerçeği ifade eder. Bunun yanında hafıza, hatırlamakla vefa duygusu arasındaki ilişki yüzünden de önemlidir. Elimizdeki imkânlar için kimlere ve neden şükran duymamız gerektiğini öğrendiğimizde, yaşadığımız anı aşar ve zamanı bir bütün hâlinde kavrama imkânı buluruz. Bu şekilde taşıdığımız sorumluluğun şuuruna varırız. Fransız dilci E. Littré, “Eğer hekimlik ilmi adı bir sanat derecesine düşmek istemiyorsa kendi tarihi ile uğraşmalı ve geçmiş devirlerden bize miras kalan her nevi eski eserlere dikkat ve ihtimam göstermelidir.” demektedir. Bugün artık kullanımdan düşmüş bulunan eski çağların biliminin tanınması, bugüne ait bilginin anlaşılması açısından faydalı ve gereklidir. Zira bir şeyin ne olduğunu anlamak için, ne olmadığını bilmek gerekir. Dolayısıyla “dünden” başlayarak anlatılan, aslında “bugünün” hikâyesidir.

Klinik tıp bilgisi doğrudan uygulamaya yönelik vasıf arz ederken, tarih bilgisi gibi genel kavrayışa yönelik bilgi türleri bakış açısını genişletmek için edinilir. Tıp tarihi bir kültür konusu olduğu kadar, sağlık mesleği mensuplarının tıp bilimi ve sanatı konusundaki kavrayışını da geliştiren bir disiplindir. Bu tür bilgi doğrudan uygulanmaz ama arka plan teşkil ederek uygulamaya dolaylı katkıda bulunur. Tıp bir bilim olduğu kadar, sanat özelliği de gösteren bir alandır. Her sanat gibi tıbbın da bir geleneği ve kültürü

vardır. Bu alanda çalışacak kişi taşıyacağı kimliği üstlenebilmek için, onunla ilgili kültüre de vâkıf olmalıdır. Tıbbın esas konusunun insan olması, ona sosyal bir alan özelliği kazandırmakta ve mekaniklikten uzaklaşmasını gerektirmektedir. Hekim hastasıyla iletişim kurmadığı sürece görevini yerine getiremez. Sağlıklı bir iletişimin kurulabilmesi için de doğru kimlik kazanılmış olmalı, doğru rol oynanmalıdır. Bu kimliğin içine aldığı insani ve ahlaki değerler, aynı zamanda kültürle ilgilidir ve kültürün aktarılması için mevcut yollardan biri de tarih bilgisinin kazanılması ve kazandırılmasıdır.

Tarih bilgisinin faydalı olması için doğru anlaşılması gerekir. Parça ve bütünü birlikte ele almak gerekir, dolayısıyla her çağa ve bölgeye ait bilimin, o çağ ve bölgedeki medeniyetle ilişkisi akılda tutulmalıdır. Bir toplumun dünya görüşü ve varlıklara bakış açısı bilinmeden, o toplumun bilim anlayışı da kavranamaz. Her medeniyet için, eksen oluşturan değerler, amaçlar, dünyayı kavrayış ve hayatı düzenleyiş tarzı farklıdır. Dolayısı ile her çağı ve her medeniyeti kendi içinde değerlendirmek gerekmektedir. Yine de değerlendirmelerimizin, içinde bulunduğumuz çağın bakış açısından tamamen bağımsız olması mümkün değildir. Kendi yazdığımız tarihin geçmişe değil, bugüne ait bir varlık olduğu, mutlak olmadığı akıldan çıkarılmamalıdır.

Dün doğru kabul edilen bilgilerin bugün nasıl değiştiğini görmek, bugün doğru kabul edilen bilgilere yarın ne olabileceği konusunda bir fikir verir. Bilimde hiçbir şey tartışmasız mutlaklığı ifade etmez, bilim öğrencisi kendisine aktarılan her bilgiyi kendi aklıyla değerlendirmeli ve eleştirebilmelidir. Bu farkındalık geçmişin teorilerini küçümsemeye engel olacağı gibi bugünün teorilerini hak ettiklerinden fazla bir inançla benimsemenin de önüne geçer. Bilim adamı gerçeği ararken bilgisini sınama, fikir değiştirebilme ve gerektiğinde yanıldığını kabul etme konusunda cesur olmalıdır ve tarih bilgisi bu cesarete kapı aralar.

Tıp Tarihi

Op. Dr. Ümit EVRAN

*Kande kim olsa bu risâle-i târîh-i tıp,
Lâzım olmaya anda başka kitâba, tâlip¹*

Nidâî

İlk insanı dünyadaki ilk hasta, aynı zamanda da ilk hekim olarak düşünürsek, tıp tarihinin insanlık tarihi kadar eski olduğunu düşünebiliriz. Nitekim prehistorik dönem

¹Yaşlanan kişi tıp tarihi kitabından başka kitapçığa ihtiyaç duymaz.

hakkında yapılan paleopatolojik araştırmalarda, insan iskeletleri üstünde yapılan gözlemlerde bazı hastalıklara ve bunların tedavisi için uygulanan ampirik ve büyüsel tedavi yöntemleri bulgularına rastlanmıştır. Daha sonraki Sümer, Mısır, Mezopotomya, Yunan, Roma, İslam tıbbı, Orta Çağ tıp uygulamalarındaki büyü, din adamı, şifacı, hem rahip hem doktor profilleri Rönesans'la beraber, inanç esaslı uygulamalardan, daha modern bir anlayışa kavuşmuştur. XVIII. yüzyıldan itibaren pozitif bir bilim olma yönünde gelişmeler kaydedilmiştir.

Tababet kendi içinde sanat, teknik, disiplin ve hepsinden önemlisi etik kavramları barındıran evrensel bir uygulama alanıdır. İşte bu yüzden Hippokrates'in (MÖ 460 – 370) tanımladığı yemin günümüzde bile hâlâ geçerliliğini korumaktadır.

Günümüz bilimine, geçmişteki çalışmaların zemin oluşturduğunu, gelecekteki bilimsel çalışmaların şekillenmesine ise, bugünün bilimsel verilerinin kaynaklık edeceği düşünülürse, tıp tarihinin ne kadar önemli olduğu daha iyi anlaşılır. Bu bağlamda tıp eğitimi alan gençlerin, öncelikle tıp tarihinin önemini içselleştirmeleri gerekir.

Tıp tarihi dünyada son birkaç yüzyılda araştırmacıların daha fazla ilgisini çekmeye başlamıştır. Ülkemizde de tıp tarihine ilgi Tanzimat sonrası başlamış olup bu konudaki ilk önemli yayın Hüseyin Remzi Bey (1839-1898) tarafından gerçekleştirilmiştir. Cumhuriyetle beraber tıp tarihi araştırmalarının bilimsel bir platforma oturtulması amacıyla Tarih Kurumunun başkanı Yusuf Akçura ile ünlü bilim adamı Prof.Akil Muhtar Özden yaptıkları araştırmalar sonucu en uygun kişi olarak Süheyl Ünver'i (1898-1986) seçmişlerdir. Aynı zamanda hekim, tıp tarihçisi, ressam, tezhip sanatçısı olan Süheyl Ünver, 1933 yılında zamanın tek üniversitesi olan İstanbul Tıp Fakültesinde tıp tarihi kürsüsünü kurarak, ülkemizde bilimsel tıp tarihi araştırmalarının temelini atmış ve XX. yüzyıl Türk fikir ve sanat hayatında unutulmaz izler bırakmıştır.

Ülkemizde tıp tarihinin duayeni olan Ord.Prof. Süheyl Ünver'in "Tıp tarihçisi yoktur, her tıp dalının uzmanı kendi alanının tarihçisi olmalıdır" düsturu dikkate alınmırsa, tıp dallarının tarihini araştıran bu ortak çalışma bu duayen hocamızın arzusunun gerçekleştiğini düşünebiliriz.

(Şekil 38) [Mikrofotoğrafi]
Bir Tendon'dan kesit (Beyaz fare)
Boyama : Hematoksilin - Eozin

T. C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü
Sayı: 4/1382

Akademik No: 30 Nispetiye/443

Özelliklerinizle ilgili olarak gönderdiğiniz belgeleri değerlendirilerek öğretim ve asistanlık görevlerine atanmanız için karar alınmıştır.

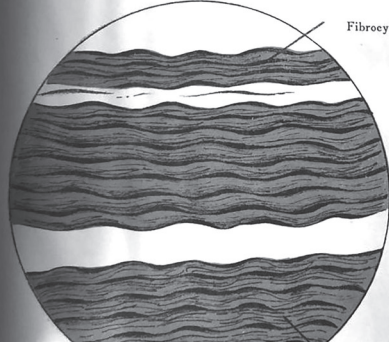
İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Genel Fizyoloji Doçenti Dr. Halil Derman'ın Almanya'ya ve aynı Fakülte Anatomi Doçenti Dr. Fazıl İyem ile Histoloji-Embriyoloji Asistanı Necdet Erenus'un İstanbul'a ilmi tesislerinde bulunmak üzere göndermelerine zaruret hasıl olmaktadır. Görevletme işlemlerinin de tamamı bu şekilde tamamlanmıştır. Bu hususta Vekiller Heyetince gerekli kararın alınmasına hususla öngörülmesini deryin saygılarımla rica ederim.

İsmet İnönü
M. Kemal Atatürk
7.5.1943

İsmet İnönü
7.5.1943

001389 - 7.V.Ü.

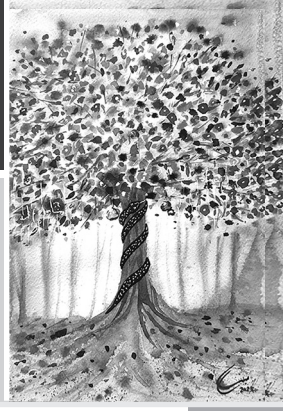
25.5.1943

1943 yılında Zürih'te devlet bursu ile gönderilen Dr. Necdet Erenus mikroskop başında. Dönemin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel İmzalı görevlendirme belgesi ve İsmet İnönü'nün desteği ile fotoğrafları çekilip yazılabilen Histoloji Atlası'ndan örnek bir sayfa.

Bir Anı

27 Temmuz 1914 doğumlu Dr. Necdet Erenus 1939 yılında İstanbul Tıp Fakültesinden mezun olmuştur. 1942 yılında İstanbul Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünde asistan olan Dr. Erenus, kürsü başkanı Dr. Peterfi ile birlikte 2 ciltlik Histoloji Atlası [Kan Dolaşımı, Sindirim, Teneffüs sistemleri, İdrar yolları ve İç salgı bezleri] adlı kitabı yayımlar. Bu kitap serisiyle birlikte histoloji alanında ilk kez genel ve özel ayırımı yapılmaya başlanır. Dr. Necdet Erenus, 1943 yılında Embriyoloji Atlası'nı ve 1944'te Teknik Histoloji isimli kitabını yayımlar. "embriyoloji" teriminin günümüzdeki yazılışı ilk kez bu eserde kullanılır. Böylece Dr. Necdet Erenus dört yıl gibi kısa bir sürede, asistanlığını yaptığı histoloji ve embriyoloji enstitüsünde iki histoloji atlası, bir embriyoloji atlası, bir teknik kitap ve eski kürsü başkanı Dr. Tefik Receb Örensoy ile birlikte duyu organlarını histolojisi üzerine kitaplar yayımlamış olur. Alanımızın tarihine adını en verimli yazarlardan birisi olarak geçirir. 1944 yılında Histoloji ve Embriyoloji asistanlığından ayrılır. Dr. Erenus daha sonra kadın hastalıkları ve doğum ihtisasını tamamlayarak bu dalda tanınan bir profesör olmuştur. Kıymetli hocamız 26 Ocak 1990 tarihinde aramızdan ayrılmıştır. Dr. Necdet Erenus hocamızın oğlu Prof. Dr. Mithat Erenus, babası gibi Kadın Hastalıkları ve Doğum ihtisası yapmış, 2007-2009 yılları arasında Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlık görevinde bulunmuştur.

HİSTOLOJİ VE EMBRİYOLOJİ TARİHÇESİ

Prof. Dr. Yiğit UYANIKGİL

TANIMLAR

Histoloji, dokularının bileşimini ve mikroskobik yapısını özelleşmiş işlevleriyle bağlantılı biçimde inceleyen bilim dalıdır. Embriyoloji, gelişim sürecinin en belirgin değişimlerinin görüldüğü 3 ve 8. haftalar arasında inceleyen bilim dalıdır. 9. haftadan doğuma kadar olan süreç fetal dönem olarak isimlendirilir.

DÜNYADA HİSTOLOJİ VE EMBRİYOLOJİ BİLİMİNİN DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

Büyüteç ve merceğin bulunması ve ilk basit mikroskopların keşfi sonrası histoloji bilimi çok hızlı biçimde ilerlemiştir. İlk mikroskobun Hollandalı bir optikçi olan **Zacharias Janssen** tarafından 1590'da bir teleskobun tadilatı sırasında icat edildiği iddia edilmektedir. **Robert Hooke** (1635-1703), hem teorik hem de pratik açıdan yaptığı çalışmalarla bilimsel rönesansta büyük rol oynamış bir bilim insanıdır. 1665 yılında ölü mantar dokusunda boş odacıklar keşfetmiştir. Robert Hooke, incelemeleri sırasında gördüğü bu odacıklara **hücre (cellula)** adını vermiştir. Daha sonraki yıllarda bu odacıkların boş olmadığı içinde canlıların yaşamsal olayları gerçekleştiren yapıların olduğu anlaşılmıştır. Daha sonra kendi geliştirdiği mikroskobu ile yaptığı araştırmalarda hücre adını verdiği ölü mantar hücresinde, hücre duvarını da göstermiştir. İtalyan bilim insanı **Marcello Malpighi** (1628-1694) yapmış olduğu mikroskobik gözlemler sayesinde **doku biliminin kurucusu** olarak kabul edilmektedir (Bracegirdle, 1977). **Antonie Philips van Leeuwenhoek** (1632-1723) ile Hollandalı biyolog ve mikroskop uzmanı **Jan Swammerdam** (1637-1680) sistemli doku araştırmaları yapan bilim insanlarıdır. Mikroskop yardımıyla kas hücresi, bakteri gibi yapıları keşfetmiştir. 18. yüzyılın ortalarında bilimsel çalışmalarındaki artış ile birlikte mikroskobik anatomi gibi yeni alanlar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bir Anı—devamı

Prof. Dr. Mithat Erenus'un ağzından Türkiye Cumhuriyeti'nin bilime ve bilim insanlarına verdiği değeri anlatan bir anektodu bizimle paylaştı; "1942 yılında genç bir Histoloji Kürsüsü asistanı olan babam bir Histoloji atlası yazmaya karar verir. Bu kitapta kendi preparatlarından fotoğraf çekmek ve kullanmak istemiştir. İkinci Dünya Savaşı yılları ülkemiz ekonomik olarak zor durumda. Babam, dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün yaverine ulaşır ve bir kitap yapmak istediklerini fotoğraf makinelerinin ve filmlerinin olmadığını iletir. Konu İsmet Paşa'ya iletilir, kısa bir süre sonra Leica marka fotoğraf makinesi ve bir miktar film kürsüye gönderilir. Babam heyecanla preparatları fotoğraflar fakat filmler banyo aşamasında yanar tüm emekleri bir anda kaybolmuştur. Babam oldukça üzülür yapabileceği pek bir şeyde yoktur. Tekrar yaver beye ulaşmaya çalışır ve başarır. Yaver bey konuyu tekrar İsmet İnönü'ye iletir. İsmet Paşa'nın cevabı şu şekilde olur "Çocuk yakacak tabiki filmleri yakmadan öğrenilir mi?" Tekrar film gönderilir kürsüye ve o gönderilen filmler ile 1943 yılı basımı 2 ciltlik Histoloji Atlası yayımlanır. Genç Cumhuriyetin II. Dünya Savaşında bir sürü ekonomik sıkıntı yaşadığı bir dönemde genç bir asistana ve bilime olan inancının bir kanıtıdır babamın bu yaşadıkları. 1944 yılında ise babam devlet bursu ile Zürih'e gönderildi eğitim alması için. Babam ömrünün sonuna kadar devlete kendini borçlu hissetti ve ülkemize hizmetini sürdürdü."

1800'lü yılların başlarında Alman anatomist ve fizyolog **August Franz Josef Karl Mayer** (1787-1865) histoloji terimini **tarihte ilk kez kullanmıştır**. Histoloji, 19. yüzyılın ilk çeyreğinde tıp fakültelerinin eğitim sistemleri içinde yer almaya başlamıştır. 1840-1870 yılları arası histofizyolojinin yılları olarak kabul edilebilir. 19. yüzyılın başlarında bilimde öne çıkanlar Fransız bilim insanları iken bu yüzyılın ikinci yarısından itibaren bilimde liderlik Almanya'ya geçmiştir. **Julius Friedrich Cohnheim (1839-1884)**, taze patolojik örneklerde **frozen inceleme yöntemini** geliştiren bilim insanıdır. Çizgili kas liflerinin enine kesitlerinde görülen çokgen alanları (Cohnheim alanları) ve sinir sonlanmalarını göstermiştir. İnflamasyon teorisi, patolojik dolaşım ve emboli oluşumu ile ilgili önemli araştırmalara imza atmıştır. **Ernst August Friedrich Ruska** (1906-1988), elektronların kullanımı ile mikroskop birlikteliği sayesinde gelişmiş görüntülerin elde edilmesini sağlamıştır. 1931 yılında elektron lensini imal etmiş ve **ilk elektron mikroskopunu** 1933'te yapmıştır (Bracegirdle, 1977; Can, 2018).

Embriyoloji ise histoloji ile karşılaştırıldığında daha eski bir disiplindir. **Aristoteles** (Ö. 384-MÖ 322) civciv ve farklı hayvanların embriyonal gelişimlerini inceleyerek ilk bilimsel embriyoloji çalışmasını yapmıştır. İnsan embriyosunun ise semen ve menstrasyon kanının birleşmesi ile meydana geldiği gibi yanlış bir teori ortaya atsa da yine de **embriyoloji biliminin kurucusu** olarak kabul edilmiştir. Orta Çağ'da **Leonardo da Vinci** (1452-1519) fetüs içeren uterus çizimleri yapmıştır. Prenatal büyüme hakkında ölçümler yaparak embriyolojiye kantitatif yaklaşımı getirmiştir. **William Harvey**'in (1578-1657), 1651'de *De Generatione Animalium* adındaki kitabı yayımlaması ile embriyolojide bir devrim gerçekleşmiştir. Harvey, semenin uterusu girdikten sonra yumurta

benzeri bir yapıya dönüştüğünü ve bu yapıdan embriyonun gelişiminin başladığını ileri sürmüştür. Johan Ham ve Antonie van Leeuwenhoek mikroskopta **ilk kez insan sperm-lerini** gözlemlemiştir. Spermilerin döllenmede rol oynamadıkları ancak insanoğlunun minyatürlerini içerdiklerini ileri sürmüştür. **Regnier de Graaf** (1641-1673) tavşan uterusunda küçük küremsi yapılar görmüştür. Bunların ovaryum adı verilen organlardan geldiğini ileri sürmüştür. Bu küçük küremsi yapılar aslında blastosistler idi. Ayrıca veziküler folikülleri de tanımlamıştır ki bu yapıya hâlâ Graaf folikülleri denilmektedir. Marcello Malpighi, 1675'te döllenmiş tavuk yumurtalarının civiv minyatürlerini taşıdığını ileri sürmüştür ve ön oluşum (preformation) teorisini öne sürmüştür. **Caspar Friedrich Wolff** (1733-1794) ön oluşum teorisi reddetmiş ve embriyonun küçük yuvarlak yapılardan meydana geldiğini belirtmiştir. Embriyoda tabaka kavramını öne sürmüş ve zigot diye adlandırılan yapının hücre katmanları oluşturduğunu (embriyonik disk) ve buradan da embriyonun geliştiğini söylemiştir. Ön oluşum teorisi, 1775 yılında **Lazzaro Spallanzani** (1729-1799) tarafından tamamen sona erdirilmiş ve yeni bir bireyin gelişiminin başlatılabilmesi için hem oositin hem de sperm gerekliliğini bulmuştur. **Heinrich Christian Pander** (1794-1865) üç germ tabakasını keşfetmiş ve blastoderm adını vermiştir. **Karl Ernst von Baer** (1792-1876), 1827 yılında, köpeklerde oositi tariflemiş, uterus tüplerinde yarıklanan zigot ve "uterus"taki blastomerleri gözlemlemiştir. Bu önemli verileri literatüre kattığı için **modern embriyolojinin kurucusu** ünvanını almıştır. 19. yüzyılda Alman bilim insanları **Theodar Schwann** (1810-1882) ve **Matthias Jakob Schleiden** (1804-1881) birbirlerinden ayrı yaptıkları çalışmaları ile 1839 yılında organizmanın hücrelerden meydana geldiğini ileri sürerek, **hücre teorisini** ortaya atmışlardır. **Frankin Paine Mall** (1862-1917) bilimsel çalışmalar için insan embriyosu toplamaya başlamıştır. Bu embriyo koleksiyonu ABD'de bulunan Carnegie koleksiyonunun bir bölümünü oluşturmuştur. **Edouard van Beneden** (1846-1910) 1883 yılında, ergin erkek ve kadın eşey hücrelerinde mayoz bölünme nedeniyle indirgenmiş kromozom içerdiğini gözlenmemiştir. 1912 yılında ise **Felix von Winiwarter** (1852-1931) insanın 47 kromozoma sahip olduğunu ileri sürmüştür. **Theophilus Painter** (1889-1969) ise 1923 yılında doğru sayının 48 olduğunu bildirmiştir. **Robert Geoffrey Edwards** (1925-2013) ve **Patrick Steptoe** (1913-1988) tarihte devrim sayılacak olaylardan birisi olan **in vitro fertilizasyon (IVF)** tekniğini bulmuşlardır (Bracegirdle, 1977; Can, 2018).

HİSTOLOJİ VE EMBRİYOLOJİ BİLİMİNİN TÜRKİYE'DE DOĞUŞU VE GELİŞMESİ

1827-1933 Yılları Arası

Türkiye'de modern tıp eğitiminin başladığı Tıbhane-i Amire (Askeri Tıp Okulu), 14 Mart 1827 yılında açılmıştır (Ortuğ, 1998). II. Mahmud Dönemi'nde Yeniçeri Ocağı kaldırılmış daha sonra kurulan Asakir-i Mansure-i Mahmudiye adlı yeni orduya hekim ihtiyacının karşılanması amacıyla Askeri Tıp Okulunda, 4 senelik eğitim boyunca Fransızca-İtalyanca, kimya, fizik, tıbbi bitkiler, hastalıklar, ilaçlar, anatomi, fizyoloji, tedavi ve pratik eğitim verilmiştir. Türkçe tıp eğitiminin verilmesi ile ilgili çalışmalara

ra başlanan ve halka sağlık hizmeti verecek hekimlerin yetiştirilmesi için 1867 yılında Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye (Sivil Tıp Okulu) açılmıştır (Unat&Samastı,1990). Mekteb-i Tıbbiyenin ilk yıllarında histoloji dersi yoktur. Daha sonra Avrupadaki eş değer okullarda olduğu gibi mikroskopla anatomi öğretebilen bir vücut dokuları hocası getirilip müfredata konması gerekliliği duyulmuştur. Avusturyadan gelen **Prof. Dr. Sigmund Spitzer** (1816-1895) tarafından “Anatomi ve Mikroskopik Anatomi” dersi verilmiştir. Çoğu yurt dışından getirilen tıp okulu hocalarının ayrılması durumunda onların yerine eğitim verebilecek Türk hekimlerinin Avrupa’ya eğitime gönderilmeleri kararlaştırılmış ve 1871 yılından itibaren farklı bilim dallarında eğitim görmek üzere hekimler yurt dışına gönderilmiştir. İlk defa histoloji eğitimi alması için 1874 yılında Viyana’ya eğitime gönderilen hekim ise **Haydar Kâmil Bey**’dir (Unat&Samastı, 1990; Şirin, 1990; Hatipoğlu, 2004; 2012).

Türkiye’de bilimsel anlamda tıp eğitimi-öğretiminde ilk defa 1849 yılında “ensâc” adı ile histoloji derslerinin verildiği görülmekte ise de salnamelerde 1874 yılından itibaren histoloji derslerinin eğitim programında yer aldığı gösterilmiştir. “Ensâc-ı hücreviye”, “mebhasü’l ensice”, “fenn-i ensâc-ı hücreviye”, “fenn-i ensâc”, “ilm-i ensâc”, “ilm-i ensâc-ı tabiiye” isimleri ile yer alan dersleri **Dr. Saib Bey, Dr. Haydar Kâmil Bey, Dr. Cemal Bey ve Dr. Ferid Efendi** vermişlerdir (Şirin, 1990).

Türkiye’de **ilk histoloji dersi** “ilmi ensaç” ismiyle **Mirliva Saib Paşa** tarafından vermeye başlanmıştır. Tıp eğitiminde, 1909 yılında askerî ve sivil tıp okullarının birleşerek Haydarpaşada Darülfünun Tıp Fakültesi adını almasından sonra da histoloji dersleri “ensaç” ve “ensaç ve mebas-ür-rüşeym” adları ile **Dr. Tevfik Receb Bey (Örensoy)** (1875-1951) tarafından verilmiştir. **İlk embriyoloji dersleri** ise “mebas-ür-rüşeym” adı ile histoloji derslerinin içinde, Dr. Örensoy tarafından 1905 yılından itibaren Askerî Tıp Okulunda vermeye başlanmıştır (Hatipoğlu, 2004; 2012). 1900 yılında seçilen dört Türk hekimiyle birlikte histoloji ve embriyoloji eğitimi almak üzere Almanya’daki Würzburg Üniversitesine gönderilen ve 1904’te yurda dönen ve sivil tıp okulunda histoloji ve embriyoloji derslerini vermeye başlayan Dr. Tevfik Receb Bey bu nedenle **Türkiye’deki Histoloji ve Embriyoloji biliminin kurucusu** kabul edilir. 1933 yılında Darülfünun’un İstanbul Üniversitesi adını almasıyla Dr. Örensoy’a Almanya’dan gelen **Prof. Karl Löwenthal** (1892-1943) histoloji ve embriyoloji derslerinin mikroskop uygulamalarında yardımcı olmaya başlar. Bu süreçte ekibe **Doç. Dr. M. Edip Tümerkan** (1902-1939) ve **Dr. Şefik Uras** katılır. Böylece **Türkiye’nin ilk histoloji ve embriyoloji kürsüsünün** kadrosu şekillenir (Erbengi, 2002; Hatiboğlu, 2012).

1933-2023 Yılları Arası

Türkiye’de 2023 yılı Mayıs ayı itibarıyla 208 üniversite vardır. Bunlardan 129’u devlet üniversitesi, 79’u vakıf üniversitesidir. Ülkemizde üniversite devriminin yaşandığı 1933 yılından itibaren üniversite sayısındaki artış ivmelenerek devam etmiştir. O dönemde ülkenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterli sayıda eğitimli insan gücü mevcut değildir. (Sargın, 2007; Şen 2016). Üniversitelerin kurulması konusunda Osmanlı Dönemi’nde

Şekil 1. Histoloji ve Embriyoloji bilim dalına katkı veren Cumhuriyet dönemi öğretim üyelerimiz. (Doğum sırasına göre) (Can, 2022).

Avrupa ve Amerika'ya kıyasla oldukça geride kalmış olması sebebiyle Türkiye'nin bu konuda etkili çalışması gerektirmekteydi. Ülkemizin kalkınması için her alanda yetişmiş ve tahsilli kişilere ihtiyaç duyulmaktaydı. Kökleri Osmanlı Dönemi'ne dayanmakta olan İstanbul ve Ankarada kurulan ilk üniversiteler dışında, diğer şehirlere de üniversitelerin açılması ihtiyacı nedeniyle 1955 yılından itibaren yeni üniversiteler kurulmaya başlanmıştır. 1960 yılında ülkemizde yalnızca 7 adet üniversite bulunmaktaydı. Fakat bu üniversitelerin bir bölümünde eğitim-öğretim henüz etkin bir şekilde başlayamamıştı

(Kömürlü, 2019). Bünyesinde tıp fakültesi bulunan üniversiteler ve ilgili fakültelerin kuruluş tarihleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo.1. 1933-1974 yılları arasında kurulan Tıp Fakülteleri ve kuruluş tarihleri (Kömürlü, 2019)	
Kuruluş yılı	Fakülte
1933	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi
1945	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi
1955	Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi
1954	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi
1967	Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi
1973	Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi
1973	Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi
1974	Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi
1974	Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi

İstanbul Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Enstitüsünde 1939 yılında Macar uyruklu **Prof. Dr. Tibor Peterfi** (1883-1953) göreve başlamıştır. Daha sonraki yıllarda **Ord. Prof. Dr. Üveis Maskar** (1900-1982) ve **Prof. Dr. Max Clara** (1899-1966) ana-bilim dahi kadrosuna katılmıştır. **Prof. Dr. Türkan Erbenği (Yaramancı)** (1924-2007), 1947’de İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünde teknik uzman olarak çalışmaya başlamıştır. 1951’de doktora sınavını kazanarak önce tabii ilimler doktoru, daha sonra 1959’da doçent ünvanlarını almıştır; 1966’da kürsünün kadrolu profesörlüğüne yükselmiştir (Erbenği, 2002; Hatipoğlu, 2004; 2012). Özellikle elektron mikroskopi alanlarında yoğun çalışmalar yürütmüştür.

Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin 1945 yılında açılması ile birlikte 3 Aralık 1945 tarihinde Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsü kurulmuş ve patoloji uzmanı olan **Dr. Kamile Şevki Mutlu** (1906-1987), profesör kadrosu ve yetkisi ile Kürsü Başkanlığına atanmıştır. Dr. Mutlu, **Türkiye’de profesör ünvanı alan ilk kadın hekim** ve akademisyen olmuştur (Oğuz et al, 1999). 9 Kasım 1953’te, Mustafa Kemal Atatürk’ün Etnografya Müzesi’ndeki geçici kabrinde tabutunun açılması ve tahnit işleminin çözülmesi için hükümet tarafından görevlendirilmiştir. **Atatürk’ü ölümünden 15 yıl sonra gören ve ona dokunan tek insandır. Dr. Aliye Erkoçak** (1923-2018), 1957 yılında histoloji alanında doçentliğe atanan, histoloji alanında **elektron mikroskopunu kullanan ilk bilim insanıdır** (Oğuz et al, 1999). Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü Veteriner Fakültesi ise 1948’de Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi olarak isim değiştirmiştir. **Zihni Erençin** (1910-1993), Veteriner Fakültesi Anatomi Enstitüsünde asistanlık sonrası 1942’de doktora ünvanını almıştır. Daha sonra 1954’te Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsünde profesör olmuştur. Bir dönem Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dekanlığı, 1957-1959 yılları arasında **Ankara Üniversitesi Rektörlüğü** görevini yürütmüştür (Ankara Üniversitesi, 2023).

Doç. Dr. İsmail Ulutaş, İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesinden 1943 yılında mezun olduktan sonra Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Anatomi Enstitüsünde asistanlığa başlamıştır. 1950 yılında anatomi doçenti olan Dr. Ulutaş, 20 Mayıs 1955 yılında kurulan Ege Üniversitesi Tıp Fakültesine atanmış ve Morfoloji Kürsüsünü kurmak üzere görevlendirilmiştir. Daha sonra 1956 yılında Dr. Ulutaş, Ege Üniversitesindeki görevine başlamıştır. İsmail Ulutaş'ın ilk asistanları **Dr. Saim Falakalı**, **Dr. Fuat Yasa**, **Dr. Vahit İnce**, **Dr. Erdoğan Cireli**'dir. 1958 yılında **Dr. Tarık Günbay**, **Dr. Yılmaz Şenyılmaz**; 1959 yılında **Dr. İsmet Köktürk** ve 1960 yılında **Dr. İlhan Kerse Büyüközer** histolog olarak kürsüde göreve başlamışlardır. **Dr. İsmet Köktürk** (1930-2006), Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinde eğitimini tamamladıktan sonra yine aynı üniversitede 1956 yılında Anatomi Enstitüsünde asistanlığa başlamıştır. 1959 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Morfoloji Kürsüsüne atanan Dr. Köktürk, 1961 yılında Morfoloji Kürsüsünün ilk doçenti olmuştur. Prof. Dr. İsmet Köktürk 1970-1972 yılları arasında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlığı görevini yürütmüştür (13). Histoloji-Embriyoloji Anabilim dallarının bağımsızlığı, 4 Kasım 1981 tarih ve 2547 sayılı Yüksek Öğretim Kanunu ile ortadan kalkmış ve Anatomi AD ile "**Morfoloji**" adı altında tek bir kürsü hâline gelmişlerdir. Üniversitelerarası Kurul, 24 Mayıs 1993 tarihinde Anatomi ile Histoloji ve Embriyoloji Bilim Dallarının ayrı anabilim dalları olması kararını almıştır. Morfoloji AD kaldırılarak, Anatomi ve Histoloji ve Embriyoloji Anabilim dalları yeniden bağımsızlaşmışlardır (Ege Üniversitesi, 2023). 1993 yılında Ege Üniversitesi Morfoloji Kürsüsü, Anatomi AD ve Histoloji-Embriyoloji AD olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu ayrılma ile birlikte **Prof. Dr. İsmet Köktürk**, **Prof. Dr. Erdoğan Cireli**, **Doç. Dr. Mine Yurtseven**, **Yrd. Doç. Dr. Meral Baka**, **Yrd. Doç. Dr. Ayşegül Uysal** Histoloji ve Embriyoloji AD'ye öğretim üyesi olarak atanmışlardır (Ege Üniversitesi, 2023).

Dr. İlhan Kerse (Büyüközer) (1929-1999), 1952 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olan, yine aynı üniversitede histoloji asistanlığı yapmış ve 1955 yılında uzman olmuştur. 1960 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinde uzman histolog olarak çalışmıştır. 1965 yılında Hacettepe Üniversitesinde Histoloji ve Embriyoloji AD'yi kurmuştur. Dr. Kerse, 1969-1971 yıllarında Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi ve 1971-1973 yıllarında Sağlık Bilimleri Fakültesi Dekanlığını yürütmüştür (Erbengi, 2002; Hatipoğlu, 2004; 2012).

Doç. Dr. Halit Kayalı (1917-2006), İstanbul Tıp Fakültesinde tamamlayarak 1943 yılında mezun olmuştur. 1946 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Kürsüsüne asistan olarak girmiştir. Aynı kürsüde 1950 yılında uzman ve 1952 yılında da Doçent olmuştur. 1967 yılında İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi, Üniversite Senatosu kararı ile Çapa ve Cerrahpaşa olarak iki farklı fakülteye ayrılmıştır ve Doç. Dr. Halit Kayalı İstanbul Üniversitesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, Histoloji ve Embriyoloji Kürsü Başkanı olarak görevlendirilmiştir. Aynı kürsüde 1969 yılında profesör olan Dr. Kayalı 1967-1984 yılları arasında anabilim dalı başkanlığını yürütmüştür (Hatipoğlu, 2004; 2012).

Dr. Şermin Paker (Kalaycı) (1942-1990), 1965 yılında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinden mezun olmuş aynı üniversitede Patoloji Kürsüsüne asistan olarak atanmıştır.

Burada asistan olarak 7 ay kalmıştır. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi TÜBİTAK bursuna başvurduğu sırada orada olan dönemin YÖK Başkanı Prof. Dr. İhsan Doğramacı'nın yaptığı teklifle Erzurum Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Patoloji Kürsüsü asistanlığı başlamıştır. Atatürk Üniversitesinde bir taraftan asistanlığını sürdürürken diğer taraftan Histoloji Kürsüsünde de öğretim görevlisi olarak çalışmaya başlamıştır, 1,5 yıl sonra tamamen Histoloji Kürsüsüne geçmiştir. Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinden hocası olan Prof. Dr. İlhan Kerse'nin yanında yetişerek 1967'de Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji-Embriyoloji Dalında uzman olmuştur. Dr. Paker, 1972 yılında Uludağ Üniversitesi Histoloji Kürsüsünde açılan profesör kadrosuna başvurmuş, Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji Kürsüsünün Kurucu Başkanı olmuştur. Dr. Paker, aynı fakültede 1978-1979 ve 1982-1983 yılları arasında Dekan Yardımcılığı; 1982 yılı Ekim ayında vekâleten Dekanlık görevini yürütmüştür (Kaya-başlı& Erer Kafa, 2018).

1973 yılında kurulan iki fakülteden Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı kurucu öğretim üyesi **Prof. Dr. Mehmet Kaya**, Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesinde Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı kurucu öğretim üyesi **Prof. Dr. Afet Özoran**'dır. 1974 yılında kurulan iki fakülte olan Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı kurucu öğretim üyesi **Prof. Dr. Tülin Küni- Baykal**, Dicle Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı kurucu öğretim üyesi ise **Prof. Dr. İbrahim Aykaç**'tır. 1975 yılında kurulan On dokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesinde Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalının kurucu öğretim üyesi **Prof. Dr. Nusret Çiftçi**'dir. 1979 yılında kurulan Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesinde Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalının kurucu öğretim üyesi ise **Prof. Dr. Tahir Hatipoğlu**'dur.

Ebediyete uğurladığımız Cumhuriyet döneminde Histoloji ve Embriyoloji bilim alanına katkı veren öğretim üyelerimize ait fotoğraflar **Şekil.1**'de verilmiştir.

2023 Mayıs ayı itibarı ile tıp fakültelerinde 77 devlet, 31 vakıf üniversitesi olmak üzere 108 adet, veteriner fakültelerinde ise 28 adet olmak üzere **toplamda 136 adet** histoloji ve embriyoloji anabilim dalı mevcuttur.

HİSTOLOJİ VE EMBRİYOLOJİ BİLİMİNDE EĞİTİM

Histoloji ve embriyoloji anabilim dalları, lisans eğitimi kapsamında tıp fakültesi, diş hekimliği fakültesi, hemşirelik fakültesi, sağlık bilimleri fakültesi gibi fakültelerde temel ders olarak verilmektedir. Ayrıca histoloji ve embriyoloji öğretim üyeleri multidisipliner programlarda teorik ve pratik dersler vermektedir (ör. kök hücre, üreme biyoloji, temel onkoloji, moleküler tıp vs.). Yüksek lisans ve doktora programlarının açılması uygun üniversitelerde histoloji ve embriyoloji programları yürütülmektedir. İlk defa 6 Eylül 1962 yılı 11199 sayılı *Resmî Gazete*'de yayımlanan "Tababet Uzmanlığı Tüzüğü"nde akademik uzmanlıklar başlığı altında yer bulan histoloji ve embriyoloji uzmanlık eğitimi 2 yıl olarak belirlenmiştir (TC Resmî Gazete, 1962). Günümüzde ise histoloji ve embriyoloji tıpta uzmanlık eğitimi 4 yıldır.

1987 yılında yapılan ilk TUS sınavında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD'ye yerleşen **Dr. Alp Can** hem ilk TUS asistanı hem de 1990 yılında bu programı başarı ile tamamlayan ilk uzman olmuştur.

Histoloji ve Embriyoloji Alanında Yayımlanan Kilometre Taşı Kitaplar

Dr. Tevfik Receb Örensoy, 1909 yılında *İlm-i Ensac-ı Tabiiyye* adıyla Arapça harflerle yazılan ilk telif histoloji ders kitabını ve 1911 yılında ilk histoloji atlasını yayımlamıştır.

Dr. Şefik Uras 1940 yılında *Histologie Teknik Kitabı* ve 1942'de *Histoloji-Sinir Sistemi* adlı bir eser daha yayımlamıştır.

Dr. Tevfik Receb Örensoy 1944 yılında, o dönemde asistanı olan Dr. Necdet Erenus (1914-1990) ile birlikte *Histoloji Duyu Organları* adlı kitabı yayımlamıştır.

Prof. Dr. Halit Kayal'nın *İnsan Embriyolojisi* (ilk baskı 1977), *Özel Histoloji* (ilk baskı 1984), *Genel Histoloji* (ilk baskı 1985) ve *Di Fiore'nin Histoloji Atlası* alanın bilinen kitaplarındandır.

Prof. Dr. Kâmile Şevki Mutlu 1955 yılında *Histoloji Genel Bölüm* adlı ilk kitabını yayımlamıştır.

Prof. Dr. Aliye Erkoçak *Özel Histoloji* (ilk baskısı 1965) ve *Genel Histoloji* (ilk baskısı 1975) kitapları yayımlamıştır.

Prof. Dr. İlhan Kerse (Büyüközer) *İnsan Embriyolojisine Giriş* (ilk baskısı 1974) ve *Hücre İnce Yapı ve Görev* (ilk baskısı 1978) isimli kitapları yayımlamıştır.

Prof. Dr. Türkan Erbenği (Yaramancı) 1965'te *Elektron Mikroskobu ve Tatbikattaki Önemi* adlı kitabı, ilk baskısı 1979'da yapılan ve Prof. Dr. Max Clara ile beraber yazdığı *Histoloji Atlası*, ilk baskısı 1985'te yapılan *Histoloji 2* adlı özgün eserlerini yayımlamıştır.

Prof. Üveys Maskar ve Prof. Dr. Max Clara ile birlikte 1961 ve 1972 yıllarında *Histoloji 1*, 1970'te de *Histoloji 2* adlı kitapları yayımlamıştır.

İlerleyen yıllarda histoloji ve embriyoloji bilim disiplininde Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Meral Tekelioğlu (1936-2021), Ege Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Erdoğan Cireli ve Prof. Dr. İsmet Köktürk, İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesinden Prof. Dr. İsmail Petorak (1929-2007), Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Şermin Paker, Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Tahir Hatiboğlu (1946-), Hacettepe Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Aysel Şeftalioğlu (1939-), Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Ramazan Demir (1947-) ve Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinden Prof. Dr. Alp Can (1963-) özgün eserlere imza atmıştır.

Günümüzde eser yayımlayanlarla birlikte histoloji ve embriyoloji alanlarında yayımlanan özgün eser sayısı 195, çeviri eser sayısı 39'dur (Can et al, 2022).

HİSTOLOJİ VE EMBRİYOLOJİ DERNEKLERİ

Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği (THED) kuruluş çalışmaları 1990 yılında Ankara'daki tıp fakülteleri ve veteriner fakültesi öğretim üyelerinin bir araya gelmesiyle başlamıştır. Hazırlanan ilk tüzük 18 Temmuz 1990 tarihinde Ankara Valiliğine iletilmiş ve derneğin "Histoloji ve Embriyoloji Derneği" adı ile kuruluş çalışmaları başlatılmıştır. Derneğin kurucu üyeleri **Mahmut Sağlam, Meral Tekelioğlu, Ülken Örs, Deniz Erdoğan, Cengiz Güven, Celal Ilgaz, Hikmet Altunay, Alp Can** ve **Tufan Karaosmanoğlu**'dur. Hazırlanan ilk tüzükte belirlenen ana amaç derneğin bir "bilim ve dayanışma

derneği” olmasıdır. Dernek, 16 Ağustos 1993 tarihinde Bakanlar Kurulu kararı ile adının başına “Türk” sözcüğünü almış ve bu karar 17 Kasım 1993 tarihli yönetim kurulu toplantısında görüşülerek derneğin adı “Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği (THED)” olmuştur. 25 Şubat 1997 tarihinde THED, Türk Tabipler Birliği Uzmanlık Dernekleri Koordinasyon Kurulunun üyesi olmuştur (Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği, 2023).

Türk Elektron Mikroskopi Derneği (TEMD), 1971 yılında Elektron Mikroskopi Derneği adıyla kurulmuştur. 1973 yılında bugünkü ismini almıştır. Derneğin kurucu üyeleri **Yaşar Doğan Anıl, Yener Aytekin, Hayati Budak, Yurdagül Canberk, Fatma Er-dinç, Türkan Erbenği, Erdoğan Gürsoy, Halit Afif Kayalı, Üveis Maskar, Saime Özarslan, Nezihe Öztan, İsmail Petorak, Orhan Ulutin ve Fahir Yeniçağ**’dır. Türk Elektron Mikroskopi Derneği, uluslararası mikroskopi dernekleri olan International Federation of Societies for Microscopy (IFSM), European Microscopy Society (EMS), International Federation of Societies for Histochemistry and Cytochemistry (IFSHC) üyesidir (Türk Elektron Mikroskopi Derneği, 2023).

Klinik Embriyoloji Derneği (KED), 2009 Kasım ayında resmî olarak kurulmuştur. Klinik embriyoloji (*in vitro* fertilizasyon- IVF) alanında çalışan birçok uzmanın katkılarıyla kurulmuştur. Derneğin kurucu üyeleri **Ertan Kervancıoğlu, Tülay İrez, Lale Delilbaşı, Engin Enginsu, Nadir Çıray, Cenk Özcan ve Başak Balaban**’dır (Klinik Embriyoloji Derneği, 2023).

Tıbbi Histoloji ve Embriyoloji Uzman Hekimleri Derneği (HEMUD) 08.02.2013 tarihinde kuruldu. Histoloji ve embriyoloji uzmanlarının Sağlık Bakanlığı ve Yükseköğrenim Kurumları ile iletişimini güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Derneğin Kurucu Üyeleri **Bahar Uslu, Yasemin Nasir, Nüket İmdat, Güneş Özdoğan, Oya Akçin, Cenap Ekinci, Hakan Terzi**’dir (Tıbbi Histoloji ve Embriyoloji Uzman Hekimleri Derneği, 2023).

HİSTOLOJİ VE EMBRİYOLOJİDE ÖDÜLLÜ AKADEMİSYENLER

1994 yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD’den Prof. Dr. Kamile Şevki Mutlu- TÜBİTAK Hizmet Ödülü’ne ödülüne layık görülmüştür.

2017 yılında TÜBA Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı (GEBİP) Ödülü’nü Akdeniz Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD’den Doç. Dr. Saffet Öztürk almıştır.

2019 yılında Acıbadem Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD’den Prof. Dr. Serap Arbak Histokimya ve Sitokimya disiplininin en önemli bilim insanlarından Dr. Paul Nakane adına düzenlenen ve her 4 yılda bir verilen “Paul Nakane Prize” ödülüne layık görülmüştür.

2020 Yılı Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA)- Bilimsel Telif Eser Ödülü kapsamında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD’den Prof. Dr. Alp Can, *Yaşam Bilimlerinde Adan Z’ye: Mikroskopi* kitabı ile sağlık ve yaşam bilimleri alanında ödül almıştır.

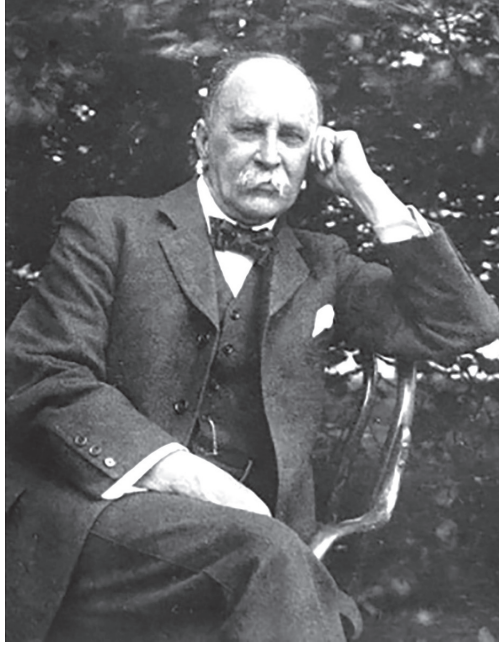
2022 yılında TÜBA Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı (GEBİP) Ödülü’nü Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji AD’den Doç. Dr. Aykut Gram almıştır.

TÜBA Çalışma Gruplarına Katkı

TÜBA-Kök Hücre Çalışma Grubunda ise camiamızdan Prof. Dr. Sevim Aydın, Prof. Dr. Alp Can, Prof. Dr. Erdal Karaöz, Prof. Dr. Gülperi Öktem görev almaktadır (TÜBA, 2023).

Kaynaklar

1. Ankara Üniversitesi web sitesi “Rektörlerimiz: Prof. Dr. Zihni Erençin (22.06.1957 - 22.06.1959).<https://www.ankara.edu.tr/kurumsal/tanitim/rektorlerimiz/#1487345218614-896700b9-f087> (Erişim Tarihi: 30.04.2023).
2. Bracegirdle B. (1977). The history of histology: A brief survey of sources. *History of Science* 15: 77-101.
3. Can A, Kuruş M, Uyanıklı Y. (2022) Türkiye’de Histoloji ve Embriyoloji Alanında Yayımlanan Eserler. *İstanbul Tıp Kitabevleri*, 1. Baskı, ISBN: 9786258103014
4. Can A. (2018). *Adan Z’ye Yaşam Bilimlerinde Mikroskopi*. Ankara Nobel Tıp Kitabevi, 1.Baskı, ISBN: 9786059215664.
5. Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Histoloji ve Embriyoloji Anabilim Dalı Web sitesi. <https://histo-med.ege.edu.tr/tr-3802/tarihce.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2023).
6. Erbenli T (2002). Türkiye’de Tıp Fakültelerinin Histoloji ve Embriyoloji Dallarının 2002 Yılındaki Birlikleri. *Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği*. 1. Baskı.
7. Hatiboğlu MT (2004). *Türkiye’de Histoloji ve Embriyoloji*. 1. Baskı. Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
8. Hatiboğlu MT (2012). *Türkiye’de Histoloji ve Embriyoloji*. *Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği*. 2. Baskı Ankara: Hatiboğlu Yayınevi.
9. Kayabaşı G., Ezer Kafa S (2018). *Türk Histoloji Tarihinde Prof. Dr. Şermin Paker ve Histolojiye Katkıları*. *Uludağ Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 44 (1) 45-52.
10. Klinik Embriyoloji Derneği (KED) Web sitesi:<https://www.temd.org/menu/9/tarihce> (Erişim Tarihi: 30.04.2023).
11. Kömürlü E. (2019) 1960’lara kadar Türkiye’de İlk Üniversitelerin Kuruluşları. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 35-42.
12. Oğuz Y, Erdemli EA, Tekelioğlu M. (1999). Türkiye’nin ilk kadın tıp profesörü: Kâmile Şevki Mutlu (1906-1987). *Sağlık Alanında Türk Kadını. Cumhuriyetin ve Tıp Fakültesine Öğrenci Kabulünün 75. Yılı*. İstanbul: Form Reklam Hizmetleri, 83-89.
13. Ortuğ G. (1998) Osmanlı-Türk tıbbında histoloji (İlm-i ensaç) öğretim ve eğitimi hakkında bir ön çalışma. *V. Türk Tıp Tarihi Kongresi Bildirileri*. Ankara, 91-8.
14. Sargın, S. (2007). Türkiye’de Üniversitelerin Gelişim Süreci ve Bölgesel Dağılımı. *SDU Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5), 133-150.
15. Şen, Z. (2016). *Türkiye ve Bilim, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları*, Ankara, 222 s.
16. Şirin YÖ. (1998). *Osmanlı Sâlnâmelerinde 1908 Tarihine Kadar Tıp Eğitimi (Yüksek Lisans Tezi)*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
17. T.C. Resmi Gazete 6 Eylül 1962 Tarih 11199 sayılı, Karar sayısı:6/821.
18. TÜBA Kök Hücre Çalışma Grubu Web sitesi. <https://tuba.gov.tr/tr/programlar-ve-projeler/calisma-gruplari/kok-hucre-calisma-grubu> (Erişim Tarihi: 23.09.2023).
19. Tıbbi Histoloji ve Embriyoloji Uzman Hekimleri Derneği (HEMUD): <http://www.hemud.org/?sayfa=icerik&id=38> (Erişim Tarihi: 30.04.2023)
20. Türk Histoloji ve Embriyoloji Derneği (THED) Web sitesi: <http://www.thed.org.tr/TR,42/tarihce.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2023).
21. Türk Elektronik Mikroskopi Derneği (TEMED) Web sitesi; <https://www.temd.org/menu/9/tarihce> (Erişim Tarihi: 30.04.2023).
22. Unat EK, Samastı M. (1990) *Mekteb-i Tibbiye-i Mülkiye (Sivil Tıp Mektebi) 1867-1909*. İstanbul: İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları.

Modern Dâhiliyenin Öncülerinden Olan Prof. Dr. William Osler

Anılar

Efsanevi iç hastalıkları uzmanlarından olan Prof. Dr. Muzaffer Aksoy, bir gün, her zamanki gibi, klinikte hasta bakmakta, ünlü tıp hekimi Bernardino Ramazzini'nin, hekimlere öğüdünü aklından çıkarmamaktaymış: "Hastaya, adından önce mesleğini sor". Dr. Aksoy da öyle yapar ve hastalarına hep mesleklerini sorarmış. Üst üste "lösemi" olgularının, ayakkabı sayacı, yani tutkal sürücüsü olarak çalışan işçilerden çıktığını fark etmesi üzerine çalışmalarını ayakkabıcılar üzerinde yoğunlaştırıp bu tutkallarda kullanılan benzenin lösemiye yol açtığını tespit etmiştir.

Prof. Dr. Cihad Abaoğlu öğrencilerine ve asistanlarına daima şu tembihte bulunmuştur. Hekimliği severseniz ve sabır gösterirseniz, bilgi eksikliğiniz olsa bile bunu zamanla telafi edebilirsiniz ve insanlara faydanız dokunur. Lakin hekimliği sevmez ve sabır göstermezseniz, bilginiz çok iyi olsa bile kimseye faydanız dokunmaz.

Cumhuriyetin 100. yılında

Tıp Dallarını Tarihçesi

Cumhuriyetimizin 100. yıl dönümünde, 61 tıp dalına ait yazılardan oluşan *Tıp Dallarını Tarihçesi* adlı kitabımız ile karşınızdayız. Bu özel dönemde sizlere, tıp dallarının uzun ve anlamlı yolculuğunu aktarmaktan gurur duyuyoruz.

Tıp, insanlığın tarih boyunca en büyük zorluklarından biri olan hastalıklarla mücadelesindeki en önemli silahı olmuştur. Bu kitap, geçmişten günümüze uzanan tıp bilim dallarının tarihçesini kapsamlı bir şekilde ele almaktadır. Türkiye'nin Cumhuriyet Dönemi boyunca sağlık alanındaki ilkleri, gelişimleri, bilimsel ilerlemeleri ve tıp eğitiminin dönüşümünü ele alan bu eser, ülkemizin modernleşme sürecine katkı sağlayan değerli bilgilerle doludur. Ayrıca bazı tıp dalları tarihçeleri ülkemizde ilk defa yazılmış ve kitabımızda yer almıştır.

Kitabımızda yer alan özlü sözler, anekdotlar, bilimsel yanlışlar ve yazarların video anlatımları tıp biliminin insan hikâyelerine dokunduğu ve insana dair yönlerini ön plana çıkaran önemli unsurlardır. Bu metinler, tıp biliminin sadece bir araştırma alanı olmadığını, aynı zamanda insan hayatına ve deneyimine derinlemesine etki eden bir disiplin olduğunu göstermektedir.

@TıpDallarıTarihçesi

nobeltipkitabevleri

**NOBEL TIP
KITABEVLERİ**

www.nobeltip.com
0533 745 55 22
destek@nobeltip.com

ISBN 978-605-335-844-2

9 786053 358442